

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem Divi Thomae. Tomi Qvinqve

Qui Est Primvs De Sacramentis: In Qvo Ea Continentvr, Qvæ Post
Præfationem Indicantvr

Suárez, Francisco

[Köln], 1619

Disputatio LXXXVIII. De præcepto audiendi Missam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93807](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93807)

Secundo tenetur hic minister actiones ad se pertinetes ea diligentia, & animaduersione tractare, vt eius occasione nullus defectus in Missa committatur: hoc constat, quia hæc obligatio ex natura rei sequitur, supposito vlti talis ministerij: quoniam alias talis defectus merito ipsi ministro, & negligentia eius tribueretur: vt, si, dū ampullas ministrat, loco vini afferat aquam vel aliquid huiusmodi: quod tale est, vt, si voluntarie fiat, grauem culpam contineat: regulariter vero excusantur huiusmodi ministri à graui culpa, quādo aliquid simile committunt ob naturalem inadvertentiam: quoniam vero sæpe contingit, huiusmodi ministros, aut non esse satis instructos, nec posse omnino sufficientes, nec perfecta ratione videntes, vt in villis, seu paruis oppidis sæpe accidit: & ideo tunc maxime debent sacerdotes ipsi vigilare, ne aliquis defectus eorum occasione committatur. Alia, quæ ad huiusmodi ministros pertinere possunt, cōmunia sunt cæteris, qui Missam audiunt, scilicet, quod reuerenter & attentè assistant, ac familia: an vero huiusmodi minister peccet, ministrando sacerdoti peccatori, in superioribus tractatum est, agendo de indignis ministris sacramentorum.

DISPUTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi Missam.

D. Thom.

Vānis materia huius disputationis ad tertium Decalogi præceptum pertinere videatur, de quo tractat D. Thomas 2. 2. q. 122. ar. 4. quoniam præcipua pars sanctificationis fœtorum, prout in Ecclesia obseruatur, in Missa auditione posita est: nihilominus nõ potuit in præsentia omnino prætermitti: quoniam ad integrum actus completum Missæ tractatum necessaria est. Diximus enim in superioribus, quāuis sacerdos sit, qui proprie ex officio offert hoc sacrificium Missæ, cæteros tamen, qui assunt etiam suo modo per illum offerre: & ideo, sicut de sacerdotibus diximus, quando, & quomodo offerre teneantur, ita etiam de cæteris offerentibus, qui Missæ assunt, id explicare necesse est: præsertim, quia cum dictum sit de sacerdote offerente, & ministro adiuuante: oportet etiam de assistentibus dicere, & de eorum obligationibus: nam in cæteris, qui remote dicuntur offerre, nulla specialis obligatio considerari potest: ad assistentes autē proprie pertinet præceptum de Missa audienda. De quo primo videndum est an sit: deinde quomodo sit implendum, & quæ possint ab illius obseruatione excusare.

SECTIO I.

Vtrum sit in Ecclesia præceptum de Missa audienda.

Non desuerunt, qui huiusmodi præceptum esse negarent, quam opinionem aliqui tribuunt Angelo, verb. Feræ, numer. quadragesimo secundo, qui citans Richard. quod lib. 1. quaest. 19. negat, omissionem Missæ in die festo esse peccatum mortale, nisi ex contemptu formali vel virtuali fiat. Quod etiam affirmavit Sum. Rosel. verb. Missa, & Turcrem. in capit. Missas de Confec. d. 1. vocant autem contemptum virtualem, quando quis absq; vlla legitima causa assuetis omissioni Missæ in prædictis diebus. Sed hi auctores non omnino negant præceptum, sed male illud declarant.

Cōclusio.

Dicendum est ergo, esse in Ecclesia præceptum impositum fidelibus audiendi Missam certis diebus, quos festos appellamus, quod inferius declarabimus. Hoc est de fide certum, absolute loquendo, quamuis Soto in 4. dist. 13. quaest. 2. ar. 1. in fine solum dicat, qui negaret hoc veritatem, puniendum esse, tanquā

suspectum aduersus sancta mandata. Probatur autē conclusio: Primo ex multis decretis, quæ habentur de consecrat. dist. 1. capit. Missas. capit. Omnes fideles, & alij, quæ in sequentibus afferemus, in quibus expressè proponitur, quod ex vi & proprietate sit necessitas inducit, vt Augustin. air lib. de Sancta Virginitate, capit. 14. & 15. Secundo ex vtu & consuetudine Ecclesiæ: nam inter prima fidei rudimenta hoc præceptum tertio loco inter Ecclesiastica numeratur: & ita est communi sensu omnium Catholicorum receptum. Tertio ex communi Doctorem omnium consensu, D. Thomæ, citato loco, Soto 2. de Iustit. dist. 4. art. 4. & in 4. dist. 13. vbi supra, & ibi Paludan. q. 13. & Summarum omnium, verb. Missæ, Palud. verb. Feræ, & verb. Fœtor. obseruatio. Nauar. dist. 2. lib. de leg. pen. cap. 5. & vltim. & aliorum Canonist. in dictis capitibus de Consecr. dist. 1. Quarto accedit congruentia: nam illi dies deputati sunt ad diuinum cultum: & ideo, sicut aliquibus illis diebus ab Ecclesia prohibetur, quo possint homines expediti esse ad vacandum diuinis rebus, ita etiam aliquid positum præcipi oportuit, quo fideles eisdem diebus Deum colerent, sed nihil accommodatius præcipi potuit: quam vt Missa assisterent, in qua supremus Dei cultus exterior continetur.

Hinc autem oritur quaestio, an hoc præceptum mere Ecclesiasticum sit, vel aliquo modo ex naturali, aut diuino iure descendat. Respondeo, supposita institutione huius sacrificij (nam sine illa, constat nullum posse esse huiusmodi præceptum) præceptum hoc esse valde consentaneum iuri naturali. Primo quod, quia præceptum sacrificandi quodammodo est de iure naturæ: & ideo apud omnes etiam Gentes seruatum est, vt omnes, qui ad aliquem populum vel Republicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur & conueniant ad colendum Deum eo ritu sacrificandi, quem vnaquæq; Republica proficitur, nam, sicut sacrificium est commune & publicum cultus, qui nomine omnium offertur, ita etiam ratio ipsa postulat, vt omnes aliquando assistant, suumq; consensum, & cooperationem, quo modo possunt, præbeant. Secundo, quia, sicut cultus externus Dei est de iure naturæ, ita etiam, quod tempus aliquod ad hunc cultum deputetur, ad ius naturæ pertinet, quāuis huius vel illius diei designatio sit de iure positivo, vt D. Thomas dicit. art. 4. ad 1. docet, & omnes D. Thomæ cum illo, hoc autem naturale ius optime inuestitur, deputando aliquos dies ad colendum Deum per Missæ sacrificium, ei assitendo: hoc ergo modo dicitur originem hoc præceptum à iure naturæ. Et eadē ratione est valde consentaneum iuri diuino: nam Deus præcepit ac voluit, se colere in Ecclesia Christi hoc genere sacrificij, iuxta illud, Hoc facite: ergo valde consentaneum huic præcepto est, vt omnes fideles obligentur ad colendum Deum aliquando hoc sacrificio, vniquisq; eo modo, quo potest: ergo, vel offerendo, vel saltem assitendo. Imo, si factum Christi consideretur, probabiliter intelligi potest verbum illud, Hoc facite, ita vt hoc totum comprehendat, non ibi, & Christus sacrificauit, & discipuli altiterunt sacrificio: ergo Christus præcipiens, vt id fieret in Ecclesia, voluit & à sacerdotibus offerri, & vt fideles etiam aliquando assisterent: quamuis enim ex illis verbis non colligatur, necessariam esse præsentiam populi, vt hoc sacrificium offeratur, neque teneri populum toties huic sacrificio assistere, quoties ipsum offertur: colligitur tamen probabiliter, teneri populum aliquando assistere huic sacrificio ad memoriam passionis Christi recolendam, & per eius repræsentationem, realemque ipsius Christi præsentiam & oblationem, Deum colere, deprecari, etque profusè beneficijs gratias agere. Sed, quamuis hæc, quæ probabilia sunt, non cogat, vt simpliciter asseramus, præceptum

ceptum hoc audiendi Missam, etiam in communi sumptum, esse de iure diuino, satis ad rem moralem est, quod fit illi valde consentaneum, licet absolute Ecclesiastica tatum sit: non est enim dubium, quin possit Ecclesia in tali materia ad diuinum cultum ad eo pertinente, & ad spiritualem fructum fidelium vtilissima, preceptum ponere, etiam si diuino iure latum non sit.

Corollarium. Atq; hinc sequitur primo, preceptum hoc inducere grauem obligationem, ita vt illud transgredi omnino, vel vno tantum die, pro quo obligat, sine vlla legitima causa excusante, peccatum mortale sit, etiam si non ex contemptu, iuxta interpretationem Angelij, & Richardi, sed ex mera voluntate, aut negligentia, & recordia culpabili, vel ex affectu ad aliam actionem, aut alio simili modo voluntarie omittatur. Ita sentiunt omnes auctores supra citati: quia materia ex suo genere grauis est, cum ad cultum diuinum pertineat: & in particulari integra Missa, vel eius omisio etiam est res factis grauis: non ergo solum ex assidua omisione sit hæc culpa mortalis: sed etiam ex ingulis actibus, seu omisionibus integris: omisio enim alicuius partis potest esse tatum venialis culpa, vt infra dicemus. Et confirmatur: nam, si quis voto se obligaret ad audiendam Missam vno die, & id omitteret, peccaret mortaliter. Sed non minus obligat Ecclesiæ preceptum, quam votum proprium: neque est minus grauis auditio Missæ respectu precepti, quam respectu promissionis. Itæ, transgressio ieiunij Ecclesiastici vnius diei est peccatum mortale. Itæ in sacerdote omisio officij canonici in vno die est mortale peccatum: sed non est res minus grauis oblatio sacrificij, & auditio Missæ: ergo pro singulis diebus seu vicibus obligat hoc preceptum sub mortali. Et hic iam est omnium fidelium sensus. Intelligentum est autem, hæc culpam esse mortalem ex suo genere, nam ex accidente potest esse, vel venialis, vel nulla. Idq; dupliciter ex capite: primo ex parte materij, si non tota Missa, sed aliqua pars eius omittatur: quæ autem, & quanta hæc sit, infra declarabitur, secundo ex parte operantis: quia, scilicet, ex naturali inaduertentia, vel ignorantia culpabili, vel saltem non grauius culpabili, omittit: vt, si habens animum audiendi Missam incipiat actione aliqua occupari, & postea adeo obliuiscatur, vt prius, quam aduertat, elapsum sit tempus commodum ad Missam audiendam: tunc enim excusatur à culpa non solum, si actio illa, in qua occupatur, sit diuina sit & honesta, vt quidam putant, sed etiam si sit cuiuscunq; ordinis: quia illa non excusat, eo quod bona vel mala sit, sed propter inuoluntarium, quod occasione illius accidit, per inaduertentiam omnino naturalem, & nullo modo prauisam: supponimus enim, actionem illam de se non esse talem, quæ morale periculum asserat illius obliuionis, vel omisionis, vel saltem, quod tale periculum non sit prauisum, neq; animaduersum: quod commune esse potest, tam actioni malæ, quam bonæ. Similiter (ait Caietanus verb. Festorum violatio) si quis absq; sufficiente causa omitat sacrum in die festo, bona fide putans causam esse sufficientem, cum reuera non sit, excusari potest à culpa, vel saltem à mortali: & idem notat Nauar. c. 21. n. 14. quod generale est omnibus peccatis, vt constat ex materia de conscientia, & notat idem Nauar. c. 23. n. 42. est autem difficile, in particulari iudicare, quando hæc ignorantia sit, nimium, vel leuiter culpabilis: non enim semper hæc existimatio excusat: si temere habeatur, vel si quis negligat interrogare, cum dubitat, & potest: sed considerandæ sunt circumstantiæ, & conditiones personæ, & præsertim, an bonam illam fidem simpliciter, & sine hesitatione habuerit, nam tunc ordinariæ est inuincibilis, & excusatur, saltem à culpa graui.

Notabile. Secundo sequitur ex dictis, falso dixisse Angelum, dicto verb. Feria, num. 45. si quis non possit in die festo simul Missæ & prædicationi interesse, potius de-

bere Missam, quam concionem omittere, si alterutrum audire possit. Sed errat grauius, quia audire Missam est in precepto: audire autem concionem non ita: ergo per se loquendo, præferenda est Missa concioni. Dico autem, per se, quia in aliquo raro casu, si quis non posset in fide instrui, aut ab hæreticis defendi, nisi audita concione vel instructione alicuius Doctoris, seu concionatoris Catholici, posset interdum in ea occasione excusari ab obligatione audiendi Missam, sicut potest excusari propter alias causas minus etiam graues & necessarias, vt infra videbimus.

Tertio sequitur, posse pontificem in hoc precepto dispensare, cum Ecclesiasticum sit, quamuis talis dispensatio non videatur esse in vsu, quia vix potest esse necessaria, aut conueniens. Dispensare enim cum aliquo, vt nunquam in tota vita Missam audiat: si nollet, etiã si possit, neq; vlla rationabili causa impediatur, non potest esse expediens: talis enim dispensatio non esset in ædificatione, sed in destructione, & aliquo modo repugnaret iuri, & cultui diuino: dispensare autem, vt interueniente aliquo impedimento, Missa possit sine culpa omitti, moraliter necessarium non est: quia, si tale impedimentum rationabile sit, per se sufficit ad excusandum, vt infra videbimus: imo tot sunt hæc impedimenta, tamq; ampla facultas in hæc re conceditur ab authoribus, vt aliam præter illa, omnia in hac re desiderare, ab animo fideli & religioso videatur alienum: ac propterea hæc dispensatio, neq; in vsu est, neq; expedit eam esse.

SECTIO II.

Quæ sit materia huius precepti, sed quid intelligatur nomine Missæ, quæ audiri præcipitur.

Missæ, vt supra vidimus, diuidi potest in Missam catechumenorum, & fidelium, & ex vtraq; constantem. Item, in solemnem, seu quæ cum cantu dicitur: & priuatam, seu quæ tantum recitatur. Item, in Missam votiuam, & de die: & de his omnibus dubitari in præsentem potest, quam Missam vnusquisq; audire teneatur, vt huic precepto satisfaciatur.

Et quidem circa primam diuisionem certum in primis est, preceptum hoc obligare fideles ad audiendam totam Missam, à principio vsque ad finem, vt constantem ex Missa Catechumenorum & fidelium. In hoc omnes Doctores conueniunt, & probatur sufficienter ex cap. Omnes fideles, de Consecrat. dist. 1. Omnes fideles, qui conueniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, vt Scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perseuerant in oratione, vsq; dum Missa peragatur, conuenit cõmunionem priuari. Et in c. Missas, sic dicitur, Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine præcipimus. Verum est in aliquibus antiquis codicibus deesse in Conc. Agat. c. 47. particulam illam, totas, tamen in Concilijs à Surio editis non deest, & in Decreto Greg. nihil circa hoc notatur, quod est signum, iudicatum esse, illam particulam ita fuisse in vero originali Concilij, sicut à Gratiano posita est: vnde in eodẽ extu, & in c. Cum ad celebrantes, eadem distinctione, prohibetur fidelibus, he ante completam Missæ solennitatem, & benedictionem Sacerdotis, discedant: Et in hoc sensu intellectum est, & receptum hoc preceptum communi sensu, & consuetudine totius Ecclesiæ, quod ita etiam obseruandum declaratur in Concilio Colon. l. part. 7. cap. 26. in 1. Tom. Concil. Quocirca, quod in prædicto canone dicitur, debere fideles Missas totas audire, quamuis distributione accommodata sufficienter intelligatur, vt vnusquisque Missam integram audiat: nullus enim tenetur plures audire, sed vnã tantum, vt infra dicam: tamen, si etiam ad singulos velimus Missas in plurali referre, recte etiam intelligi potest, debere vnũ-

XXXX 4 quinq;

Aliud corollarium. 2. Angeli opinio reuocatur.

Diuisio Missæ in solemnem & priuatam.

Circa primam diuisionem quæ dicitur.

Concil. Colon. l. 1.

quemque fidelium audire integras Missas catechumenorum & fidelium: sic enim totum Missae officium dici saepe solet, Missarum solemnitas seu celebratio, ut patet ex capit. Quoque. capit. Cum ad celebrandas, & alijs eadem distinctione. Ratio autem huius conclusionis nulla alia est, nisi quia ita praecipuum est: fuit autem hoc valde conueniens, quia sicut institutum est ab Ecclesia propter reuerentiam sacramenti, propter instructionem & admonitionem fidelium, ut Missa sacrificium cum toto illo caeremoniarum apparatu fiat: ita merito omnibus fidelibus praecipitur, ut toti sacrificio, prout in Ecclesia fit, assistant.

Corollarium

Ex hac certa conclusione sequitur, non posse fideles voluntarie, & sine legitima atque excusante causa, omittere aliquam partem Missae, etiam minimam, sine culpa: quia, vel in toto, vel in parte, non adimplebunt hoc praecipuum. Item, quia Sacerdos voluntarie omitterens aliquam partem totius officij canonici, peccat, quia tenetur, officium illud integrum dicere ergo similiter, & c. Item, quia in die ieiunij nihil omnino comedi potest extra tempus praescriptum, sine culpa, seclusa rationabili causa excusante pro ratione materiae, quia illo praecipuo simpliciter prohibetur cibis: sed similiter in praesente praecipuo, licet affirmatiuum sit, tamen ob integritatem, quam praecipit, includit negatiuum, scilicet, ut nihil de tota Missa omitteretur. Tandem, quia ideo in iure expresse cauetur, ut ante benedictionem Sacerdotis nullus discedat. Vbi obiter adnotari potest, cum nuper introductum seu ordinatum sit, ut post benedictionem Sacerdotis, intium Euangelij D. Joannis dicatur, fortasse non peccari venialiter, etiam si statim post datam benedictionem aliquis discedat, illo Euangelio non audito, quia iam seruat praecipuum, etiam iuxta tenorem, & verba legis: & quia illud Euangelium non videtur ad integritatem Missae pertinere: Nihilominus tamen hoc non est vulgari populo dicendum, sed potius reprehendendi sunt, qui hoc faciunt: nam reuera non id faciunt, quod per se loquendo, decet, & nonnullam inquietudinem ceteris commouent, quod maxime cauendum dicitur in dict. c. Omnes fideles. Ac denique satis probabile est, iam illud Euangelium esse partem totius officij Missae, & comprehendi sub illa particula (totas.) Quod autem in antiquis iuribus praecipiebatur fidelibus, ne discederent ante benedictionem, non materialiter, sed formaliter sumendum est, id est, vsque ad finem Missae, ideo enim tunc benedictionis mentio facta est, quia ibi Missa fiebat. Illud etiam hic adnotandum esse, quod Doctores aduertunt, eos qui Missae inseruiunt, quamuis aliquas eius partes non videantur percipere, vel audire, dum per Ecclesiam discunt, vel ad Sacellum accedunt, ut vinum, thus, aut similia ad Missam necessaria afferant, non tamen propterea esse censendos partem vllam Missae omittere, sed potius toti assistere, cum toti inseruiant, & ad hoc semper intendant. Ita Syluest. verb. Missa, 2. q. 1. Tabiena, verbo Missa, n. 10. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 1. Nauar. in cap. Quando de consecr. d. 1. notab. 10. n. 18. quod intelligendum est, dummodo bona fide procedant, & medietatem diligentiam adhibeant, ne plus iusto, & sine necessitate absint, aut in sacello vel alijs locis immorentur. Debent etiam non reseruare in illud tempus earum rerum preparationem, quae ante Missam praenitri possunt, ut in illo tempore solum his actionibus incumbant, quas solemnitas officij requirit, & quae antea commode praenitri non possunt: si tamen contingat alia etiam, quae praenitri poterant, ex obliuione vel incuria fuisse omissa, & inter Missarum solemnitas esse quaerenda, vel praeparanda, tunc licitum erit ob eam causam abesse, quia omnino expedit, ut ad integram Missae solemnitatem nihil desit: & minister excusabitur ratione iam dicta, quamquam si oportereet magnam partem Mis-

Adnotandum

sa omittere ex accidentali occasione, ut, verbi gratia, si deesset vinum, & extra Ecclesiam quaerendum esset, tunc teneretur aliam Missam audire, si posset, si autem non posset, excusaretur ratione iusti & debiti ministerij.

Notabile

Secundo sequitur, hanc culpam seu transgressionem, quae committi potest in omissione partis Missae, non esse semper aequalem, sed grauiorem aut leuiorem, iuxta quantitatem partis omittitae, & consequenter esse mortalem, si pars omittitae grauis est: venialem autem, si sit leuis, in quo etiam omnes Doctores conueniunt. Difficultas autem inter eos est in iudicio ferendo de parte, quae sufficit ad mortale peccatum, vel in qua omittenda solum venialiter peccatur. Videtur tamen in hoc conuenire, quod dimidia pars Missae, vel etiam tertia, sit grauis & sufficiens ad peccatum mortale, si tota omitteretur: & contrario vero partem maiorem quarta parte Missae ex his, quae accidentalia sunt, praesertim, si ex principio aut fine Missae sumatur, solum esse materialem venialis peccati. Vnde aliqui designant introitum Missae cum his, quae praecedunt, vsque ad Epistolam exclusiue. Alij ita videntur loqui Anton. Tabien. & Syluest. supra, Anton. non tamen satis explicant, apertius id declarat San. Tabien. d. 1. tractat. de officio Ecclesiae, part. 6. cap. 14. Alij Syluest. vero hoc extendunt vsque ad Euangelium exclusiue. Itaque, si ab initio Euangelij vsque ad finem Missae audiat, non peccabit mortaliter, quod expressius modernis declaratur, ut Sorod. d. 1. 13. quae 1. 2. art. 1. Nauar. cap. 21. num. 2. & c. Quando de Consecratione d. 1. notab. 10. num. 17. quia illa pars non dicitur cessare quarta parte Missae, nec notabilis. Intelligendum autem hoc est, dummodo Missam reliquam vsque ad finem audiat: nam, si quis in principio vsque ad epistolam inclusiue omittit, & postea, statim post communionem Sacerdotis, egredietur, nimia esset licentia, nec careret scrupulo peccati mortalis: oportet ergo, ut statim assitit vsque ad dimissionem populi, vel Sacerdotis benedictionem. Si autem quis a principio Missam audiat, & vsque ad communionem assitit, quamuis reliquam omitteret, non erit peccatum mortale, quia illa non est pars notabilis; imo, quamuis aliquid ex principio, & fine omitteret, poterit non esse mortale, si ex vtroque non consistat notabilis quantitas, ut, verbi gratia, si a principio epistolae, vsque ad integram communionem Sacerdotis inclusiue assitit: quia epistola aequale re censetur orationibus, quae post communionem sequuntur.

Syluest.

Tabien.

Antonin.

Nauar.

Addit vero Nauar. quod, licet ab his offertorio, vel simbolo incipiat Missa assistere, satisfacere praecipuum, ita ut mortaliter non peccet, dummodo postea ea legat, vel sibi legi faciat Euangelium Missae. Sed in primis haec limitatio videtur impertinens, quia officio Euangelij extra Missam, neque est pars Missae, nec facit vnum cum illa, nec cadit sub hoc praecipuo: vnde impertinens est ad implendum illud, nam, si quis absque culpa ob impotentiam, initium Missae omitterat vsque ad Euangelium inclusiue non tenetur, postea ex vi huius praecipui ad legendum Euangelium, non enim est, vnde haec obligatio oritur, nec consuetudo id habet. Quapropter illa licentia nimia esse videtur, nam ex ea sequitur, posse totam illam partem omitteri absque peccato mortali, siue legatur postea Euangelium, siue non: quia, ut dixi, hoc est impertinens: consequens autem videtur absurdum, quia re vera illa est pars notabilis: nam, ut minimi est quarta pars Missae, quae pars in qualibet re exiimatur notabilis; & cum haec res sit moralis, non est amplianda. Posset autem haec opinio Nauari praesertim tolerari in alio sensu, scilicet, si is, qui Euangelium omisit, audiat totam Missam reliquam vsque ad Euangelium Ioannis inclusiue, nam illud Euangelium iam est aliquo modo pars Missae, ut supra dicebam: & alioqui est probabile, non teneri fideles ad audienda duo

Euange-

Euangelia, neq; ad alii sedum, nisi usq; ad dimissio- nem vel benedictionem: & ideo audiendo postre- mum Ioannis Euangelium, videtur posse compen- sari aliud Euangelium in principio omisium; & ita fati fieri precepto.

Ultimo deniq; circa hac aduertere oportet, in his partibus Missæ non tam esse considerandam temporis moram, quam dignitatē, & propinquitatem vel necessitatem ad substantiam sacrificij: & ideo autho- res facilius permittunt, omitti ea, quæ antecedūt, vel sequuntur canonem Missæ, in quo maxime necellaria sunt, quæ à consecratione vsq; ad cōsumptionem continentur: & ideo est valde probabile, non impleri præceptum, etiam quoad substantiam eius, si quid eo tempore omitatur vel intermittatur, etiam si tempus breue esse videatur, vt v. g. si quis egredieretur Ecclesiam, quando Sacerdos vult consecrare, & finita consecratione, statim ingrederetur, nā omitteret substantiam sacrificij: & idem fortasse esset, si ante communionem discederet: quia, vel est de substantia, vel maxime pertinens ad perfectionem sacrificij. Sed quamuis hæc tutiora sint, non est tamen semper scrupulus iniiciendus, quando tempus est admodum breue: dummodo consecratio & sumptio simul non omitantur: quia res hæc moraliter iudicanda est, & adhuc non satis constat, in quo præcise consistat substantia sacrificij.

Quæstio / a / i / u / s / i.

Sed quæres, quid agere debeat, qui aliquam partem Missæ omittit, vt culpam euitet. Respondetur, varijs modis posse hoc accidere: primo, vt pars illa non sit notabilis, & à principio inuoluntarie omnino omitatur, vt, si quis accedat ad Ecclesiam animo audiendi integram Missam, & casu inueniat aliquam inchoatam in orationibus, vel epistola, & illam audiat. Vel, si à principio eam audiuit, & postea, iusta aliqua orta occasione, cogitur discedere statim post communionem Sacerdotis: & in his casibus existimo non peccare, etiam venialiter, quia illa partialis omisio tunc, non solum est leuis, sed etiam est inuoluntaria & casualis, vel habet sufficientem excusationem: neque necessarium est ad hanc culpam veniale excusandam, quod ille defectus suppletur in alia Missa, etiam si fieri possit: quia iam præceptum est substantialiter impletum, & ille defectus inuoluntarie admissus est, illeq; modus supplendi illum est valde imperfectus, & non multum cōducens ad Missæ integritatem. Secundo fieri potest, vt hæc partialis omisio à principio committatur voluntarie, vt si quis sciens, & videns, nolit ingredi Ecclesiam, donec epistola dicta sit, animo adimplendi præceptum, reliquum Missæ audiendo, & tunc semper venialiter peccatur. Neque existimo necessariam moderacionem, quam aliqui addunt, scilicet, nisi illa pars, quæ omittitur, minima sit, quantumuis enim sit parua, est irritabilis voluntas omittendi illam, nisi legitima causa ad sit: neq; oportet etiam excipere confessionem Sacerdotis, vt aliqui excipiunt, quia non putant esse partē Missæ: est enim hoc gratis dictum, nam sub ritu & nomine Missæ totum id comprehenditur, & ita hoc totum etiam complectitur præceptum audiendi Missam; postquam vero hic defectus iam commissus est, non est obligatio illum supplendi in alia Missa, propter rationes insinuatæ, & quia res morales non sunt adeo rigorose expendendæ, præsertim, quando leuiore sunt.

Deliberatio aliquorum non est necessaria.

Tertio fieri potest, vt pars omisa sit notabilis, & quod à principio fuerit inuoluntarie omisa, vt si quis veniens, ad Ecclesiam, inueniat Sacerdotem iam esse progressum in Missa ferè vsq; ad consecrationem, & illam Missam audiat, timens, non futuram aliam, tunc ille quamuis proprie non adimpleat præceptum, excusabitur tamē à culpa, si mora illa inuoluntaria fuit, si tamen quocunq; casu accidat, vt postea alia Missa dicatur, tenebitur ita supplere defectū, vt præceptū impleat, quia nondum illud impleuerat, & iam tolli-

tur ratio excusationis. In huiusmodi autem casibus valde aduerendum est, sepe prius peccari grauius ratione periculi, cui homo se exponit, non inueniendi Missam, quamvis postea forte casu accidat, vt illam inueniat; nam ille iam dedit, quantum est ex se, moralem causam omisionis, quamuis postea casu acciderit, vt illa causa non habuerit effectum, quia fortuiti euentus non excusant priorem culpam. In quo debent confessores esse solliciti, vt culpam discernant; & non ab euentu, sed à negligentia, & voluntaria mora cum periculo morali, de illis iudicent. Quarto deniq; potest hæc pars notabilis Missæ voluntarie omitti, & quidem, si id fiat, animo non audiendi aliam Missam, nec supplendi illum defectum, iam peccatur mortaliter; nihilominus tamen semper manet obligatio supplendi illum defectum, quoad fieri possit; quia illud peccatum magis consistit in proposito interiori, quam in exteriori omisione, quæ non est in re posita, donec elapsū sit totum tempus, in quo potest impleri præceptum, & ideo tale præceptū semper obligat ad mutandum illud propositum. Si autem illa pars omittitur, animo audiendi aliam Missam, vel supplendi defectum, non peccatur, audiendam eam partem Missæ, dummodo postea præceptum impleatur, vt per se constat.

valde aduerendum.

Notabilis.

Quæstio.

Sed tunc inquiri potest, quomodo supplendus sit ille defectus: an, scilicet, necesse sit audire aliam Missam integram, vel sufficiat, in alia audire eam partē, quæ in altera omisa fuit, ita vt sufficiat à principio habere hanc intentionem. Communiter authores docent, satis esse in huiusmodi casu audire in altera Missa partem omisam in alia, adeo vt, licet ex directa intentione id fiat, censeant, sufficere ad substantiam præcepti impleendam, quamuis, si absq; causa fiat, peccatum veniale sit propter nonnullam irreuerentiam.

Communis auctoritas sententia.

Ita tenet Maior in 4. dist. 12. & d. 45. q. 2. Soto. d. 13. q. 2. art. 1. Nauar. in Sum. c. 21. num. 2. & in c. Quando, de Consecrat. d. 1. notab. 10. n. 18. & seqq. & recentiores communiter hoc sequuntur. Fundamentum eorum est, quia præceptum solum obligat ad audiendam totam Missam, non vero, quod ab vno Sacerdote continenter audiatur: hoc enim non habetur in verbis legis, vt patet in citatis iuribus: sed qui ab vno Sacerdote audit Missam, vnam ab offertorio, verbi gratia, vel consecratione, ab alio vero audit aliam à principio vsq; ad offertorium vel consecrationem, re vera audit totam Missam, licet non ab vno Sacerdote: ergo implet præceptum. Dices, illum nō audire Missam debito ordine, cum prius posteriorem partem, postea priorem audiat. At vero in dict. cap. Missas. signatim præcipitur: vt speciali ordine audiat. Quod si dicas, saltē posse esse contrarium fieri, vt prius pars prior Missæ, & deinde posterior audiatur, contra hoc est, quia saltē iam illa sententia non erit in vniuersum vera; & deinde, etiam in prædicto casu, non videtur seruari debitus ordo Missæ, quando quidem nō continue, nec per modum vnius integri officij sacri auditur. Hoc argumentū fundatum in illo verbo prædicti textus, Missas audire speciali ordine præcipimus, non habet magnam vim: quia illud verbum (speciali ordine) non videtur construendum cum verbo, audire, sed cum verbo, præcipimus, ita vt sensus sit speciali ordinatione seu lege præcipimus, Missas audire. Fundatum autem prædictum argumentum in verbo illo (totas Missas) adiuncta, & morali, & phylitica ratione, non videtur contemnendum: quia totū proprie nō significat partes distinctas, & quouis modo aggregatas, sed vnitas, & debito ordine coniunctas maxime, si totum artificiale sit: sed illæ duæ partes Missæ sunt distinctæ & diuisæ, ne debito ordine & modo coniunguntur ad vnam Missam componendam: ergo audire illas duas partes, nō est audire Missam, vel totam Missam. Et confirmatur, nam hac ratione, si vnus Sacerdos nunc consecraret corpus, & post horam consecraret sanguinem, facta corruptione morali,

Maior. Soto. Nauar. Fundam. istum communis sententia.

Propria ratio significatio.

moralis, verbi gratia, exuendo se vestibus sacris, & aliquid aliud interim agendo, non efficeret vnum sacrificium, neque vnam Missam diceret: quia, licet in re afficeret utramque partem, non tamen efficeret illas coniunctas & vnitae, prout necesse est ad hoc sacrificium; ergo idem est de audiendo. Et augetur praeterea difficultas, quia alias sequitur, posse aliquem implere Missae praecipuum, audiendo simul duas partes Missae, ut si verbi gratia, in vno altari vna inchoetur, & in alio altera continuetur a consecratione (& idem argumentum fieri potest de tribus altaribus, &c.) consequens autem est valde absurdum, quod nemo haecenus concessit, quem ego viderim. sequela vero patet, quia etiam ille audit totam Missam, potest enim utriusque esse sufficienter praesens, & sufficientem attentionem adhibere. Quod vero simul id fiat, non refert: quia etiam potest quis simul duo praecipua implere, scilicet, recitare horas canonicas, & audire Missam in die festo. Neque etiam refert breuitas temporis, quia haec est per accidens, ut patet in dicto exemplo: nam, qui tempore Missae recitat horas, breuius tempus in diuinis rebus consumit, quam si singula suis temporibus faceret. Propter haec suspensa mihi semper fuit illa doctrina, qua nonnulli etiam modernis Theologis & Iurisperitis displicere video: quia reuera est parum contentanea intentioni Ecclesiastici praecipui, & religioni ac reuerentiae debite huic sacrificio. Et saltem censetur valde pertinere ad substantiam huius praecipui, ut tota Missa fidelium, ab oblatione vsque ad consumptionem, continue & per modum vnius sacrificij audiatur, ut debito modo possit audiens suas partes exhibere ad integre offerendum sacrificium per Sacerdotem eo modo, quo sibi possibile est, quoad accidentalia vero facilius admitterem, posse praedicto modo suppleri, maxime ob aliquam probabilem causam seu necessitatem: nam sine illa res est reprehensione digna. Nihilominus propter auctoritatem dictorum auctorum non potest praeterea condemnari contraria sententia: & ideo, qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter: & ad rationes in contrarium dici potest cum Glossa in cap. Quorundam distinction. 23. in Missa, quia eius vnitas est cuiusdam solemnitatis, posse ex duobus imperfectis vnum aliquo modo constitui: ita ut saltem sufficiat ad implendum praecipuum: nam si quid deest ad perfectionem, non censetur sufficiens ad culpam mortalem, & talis posset intercedere causa, ut excuset etiam a veniali.

Autoris sententia.

Quaestio.

Sextum IV.

Iustitia.

Circa secundam Missae distinctionem de solemnitate & priuata, inquiri potest, an teneantur fideles audire in sua Parochia Missam, quam maiorem vocant, quae pro vniuersa plebe cum cantu dici solet. Multi enim auctores Canonistae tenent, ex vi iuris communis teneri fideles ad audiendam Missam diebus festis in sua Parochia: quibus fauet Sixtus IV. in c. 2. de Tregua & pace: in Extrauagant. commun. vbi in concordia inter fratres Mendicantes & Parochios ponitur, quod Fratres Mendicantes non praedicent, (Populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochijs diebus festis & Dominicis: cum iure sit cautum illis diebus teneri Parochianos audire Missam in eorum parochiali ecclesia, nisi forsitan ex honesta causa, ab ipsa Ecclesia se absentarent.) vnde in c. de Parochijs statuitur (ut Diuicis vel festis diebus Presbyteri antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi velit Missam audire, quae si inuenerint, statim ab Ecclesia abijciant.) In his autem decretis, quibus non fit expressa mentio de Missa solemnitate & maiori, tamen reuera videtur de illa esse sermo: nam ad illam solebant semper fideles diebus Dominicis, & solemnibus conuenire, ut supra ex Iustino, & multis Patribus ostensum est. Item de illa plane est sermo in c. Omnes fideles, c. Missas. c. Cum ad celebrandas; de Consecr.

Art. VI. in quibus praecipitur, ut populus non discedat ante benedictionem Sacerdotis: & in c. Et hoc attendendum, eadem distinctione cauetur, ut per dies solennes, priuata Missa non ita in publico fiat, ne populus a publicis Missarum solemnibus abstrahatur: & ut Sacerdotes, qui in circuitu urbium, aut eadem urbe sunt, & populus in vnum ad Missarum publicam celebrationem conueniant. Idemque colligi potest ex c. Si quis extra Parochias eadem dist. Et confirmatur, nam fideles debent his diebus aliquam oblationem in Missa facere; ca. Omnis Christianus, de Consecr. d. 1. Aut autem fit Missa sollemnitate, & debet fieri in propria Parochia: ergo signum est, in eadem debere audiri Missam maiorem.

Confirmatur secundo, quia in Missa maiori Parochia solent praecipui fideles dies festiui, ieiuniorum, excommunicationes, & similia, quae culpabiliter ignorabunt, si non adint: imo illa consuetudo indicat obligationem illic audiendi Missam.

Sed in primis, quicquid sit de antiquo iure, dictum est, nunc satis facere fideles huic praecipuo audiendo Missam vbiq; etiam extra propriam Parochiam. Ita docet late Nauar. c. 21. num. 5. Angelus Summ. verb. Missa, n. 79. Syluest. verb. Missa, 2. q. 5. & verb. Excommunicatio, 2. n. 20. Turresem. c. Missas, de Consecr. d. 1. Antonin. 2. part. tit. 9. c. 10. §. 1. & alij verbo, Missa. Potissima ratio est, quia Ecclesiastica consuetudo ita habet, quae ab omnibus palloibus Ecclesiae toleratur: per quam, si quod fortasse fuit de hac re ius antiquum, abrogatum est. Praeterea quia dicto cap. 2. de Parochijs, solum videtur reprehendi, qui ex contemptu proprij Parochi, alibi Missam audit: qui ergo non hac de causa id facit, sed ob maiorem deuotionem, vel commoditatem satis facit praecipuo. Vnde Concilium Tridentinum, sessio. 22. in Concilio Decret. de obseru. in celebr. Miss. sic inquit: Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & maioribus festis, accedant: supponit ergo Concilium, nullum de hoc esse praecipuum; & ideo non dicit esse praecipuum, sed monedos fideles: & non in omnibus diebus festiuis, sed praecipue in aliquibus. Imo addunt Syluest. & Nauar. supra, non posse Episcopum cogere, per legem vel excommunicationem, subditos ad audiendam Missam in propria Parochia, quia non potest ipse ius commune restringere, hoc autem commune ius de audienda Missa in die festo, cum hac locorum amplitudine, consuetudine ipsa vniuersali explicatum est. Accedit, quod iam esse valde difficile, & incommodum omnia fidelibus limitari ad Missam audiendam in propria Parochia, nec posset fieri sine scandalo, tum laicorum, tum etiam religiosorum, qui etiam habent specialia priuilegia, ut in suis Ecclesijs possint fideles hoc praecipuum implere. Aliqui vero excipiunt ab hac generali regula praecipuas quaedam festiuitates, ut Natale Domini, & alias, quae numerantur in c. Si quis etiam, de Consecr. d. 1. Sed in rigore praecipui nullam oportet exceptionem facere; quia consuetudo generalis est, consulendum tamen esset fidelibus, ut saltem his diebus, vel aliquoties in anno, ad diuina officia, & praeterea ad Missas audiendas, suas Parochias adirent: & interdum posset hoc eis praecipui ab Episcopo, in aliqua speciali die ob rationabilem aliquam causam: vel in aliqua etiam Parochia nonnullis anni diebus; si ad splendorem diuinorum officiorum, vel ad subueniendum alijs Ecclesiae necessitatibus, videretur necessarium. Sic etiam in Concilio Trident. sess. 24. c. 4. de reformatione Conciliorum ne dicitur, teneri vnumquemque fidelium Parochianum suae interesse, vbi commode videri possit, ad audiendum verbum Dei, quamquam, ut Nauar. notat, ibi non fit sermo de auditione Missae, sed verbi Dei: & illa obligatio, si in rigore sumatur pro obligatione praecipui: non est absoluta, sed supposita commoditate (ut Concilium dicit) & doctrinae necessitate, sine qua

qua præceptum affirmatiuum non solet obligare, quando lex ipsa tempus non determinat, ad audiendam enim concionem nullum hæcenus est tempus lege præscriptum.

a. Concilij. Secundo dicendum est in hac dubitatione, non teneri fideles ex vi huius præcepti ad audiendam Missam maiorem, seu quæ cum cantu dicitur, sed satisfacere, audiendo Missam priuatam, etiam si in propria Parochia hoc præceptum implent. Ita docent omnes authores citati: & probatur sufficere eadem consuetudine in vniuersa Ecclesia recepta & approbata: imo, etiam si antiqua iura consulantur: nullum est, ex quo possit hæc obligatio colligi: nam in c. Missa solum præcipitur, vt fideles totam Missam audiât, qui autem priuatam Missam audit, si audiât totâ, satisfacit verbis huius legis: & quod ibi & alijs decretis dicitur, vt fideles non exeant ante benedictionem Sacerdotis, potest etiam de priuata benedictione intelligi. Et quamuis interdum, & Sæcti, & Decreta loquuntur de fidelium cõuentibus, qui diebus Dominicis fieri solent & debent ad publicas Missas, & officia, non ideo significant præceptum esse impositum singulis fidelibus, vt illis interint: sed solum indicât, expedit, vt conueniant: & pastores Ecclesiæ ac Sacerdotes, id curare debere, & hoc modo in c. Et hoc attendendum, dicitur, cauendum esse, ne propter Missas priuatas impediatur fideles ab audienda Missa publica & solemnî. Ad primam ergo confirmationem de oblationibus respondetur primum, eam oblationem, quæ in Missa solemnî post Euangelium fieri solet, voluntariam esse, & non cadere sub obligationem, nisi specialis necessitas Ecclesiæ, aut consuetudo ad eam obliget, vt latius tractat D. Thom. 2. 2. q. 86. ar. 1. Turrecrem. cum alijs in c. Omnis, de Consecrat. d. 1. Syluest. & alij Sum. verb. Oblatio: & quando hæc obligatio intercederet, posset talis oblatio per alium mitti, vel alia via compensari. Et eodem modo dicitur ad secundam confirmationem, vbi est illa consuetudo, vt in Missa solemnî aliqua publicentur, debere fideles, vel interrogare, vel alia via discernere, an ea habet modum fit aliquis dies ieiunij, & familia.

D. Thom. Turrecr. Syluest.

Dubium expeditur.

Syluest.

Authoris sententia.

Syluest. Soc.

Nauiar.

Caietan.

Anton.

Atq; ex his facile expeditur aliud dubium, quod circa tertiam diuisionem Missæ supra positam oriri solet, an scilicet, ad satisfaciendum huic præcepto, oporteat, Missam de die seu festo audire, vel satis sit, audire Missam votiuam, aut pro defunctis, & c. Et ratio dubitandi sumi potest ex c. 2. de Celebrat. Missar. vbi videtur prohibere laicis, vt Missas non audiant, nisi de eodem die, quod videtur intelligendum de Missis, quæ audiuntur ad implendum præceptum, nam de alijs nõ est vlla prohibitio. Et ita opinati sunt aliqui vt refert Syluest. verbo Missa. 1. quæ. 4. & ipse ait, Credo quod seculares audientes, ex ignorantia excusentur, licet non celebrantes, & inferius ait: Licere quidem Sacerdoti interdum dicere Missam votiuam in die festo, dum modo non sit de præcepto, qd Missa audiatur, vel si sit, tam audiens, quam celebrans, audiatur aliam de festo. Sed hæc secundum congruitatẽ, non secundum necessitatem, intelligenda sunt, vt infra declarat. Dicendum est ergo non esse necessariũ ex vi huius præcepti, audire Missam de die, sed quancũq; audita, etiam de defunctis, satisfieri huic præcepto. Ita Syluest. supra, & verbo, Missa, 2. q. 4. Soc. d. 13. q. 2. art. 1. Nauar. c. 21. n. 7. Caietan. verb. Festorũ violatio. Antonin. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. Summistæ communiter, & probatur sufficere consuetudine Ecclesiæ. Item, quia decreta, quæ de hac re sunt, solum præcipiunt, audire Missam: quælibet autem est vera Missa. In illo autem c. 2. de celebrat. Miss. non est sermo de hac re, sed de superstitione quorundam, qui nõ videbantur sibi Missam audire, nisi principium Euangelij Ioannis, & Missas peculiare de Sæcta Trinitate, aut de sancto Michaelæ audirent, Et ideo sancitur in eodem Concilio, vt vterius hoc non fiat, nisi suo tempore. Et additur præterea in illo textu alia exceptio

his verbis, Et, nisi aliquis velit propter reuerentiam Sæctæ Trinitatis, non pro alia deuotione, audire. Vbi etiam approbatur audire Missam votiuam, legitima intentione & reuerentia; & non pro alia deuotione, quod Glossa exponit, dicens, quati melius fit, istas Missas audire: quam alias canonicas de die. Tamen in Concil. Selegunitadien. c. 10. vbi textus ille habetur, loco illorum verborum (non pro alia deuotione) legitur (non pro aliqua diuinatione). Igitur superstitio est, quæ prohibet ibi, & non aliud: consulendũ tamen est fidelibus, vt Missam de die audiât, præsertim Dominicis, & festis diebus, & maxime hi, qui Ecclesiastica officia intelligunt: nõ reliquum vulgus, neq; in hoc facit differentiam, neq; moraliter potest: qd etiam est signum, non fuisse cõueniens hoc præceptum aliter imponi.

Concil. Selegunitadiens.

Vltimo hic quæri potest, an interdum obligentur fideles ad audiendas plures Missas, quod maxime interrogari solet, propter diem Natiuitatis, nõ de alijs diebus nulla potest esse ratio dubitandi, vt supra dictum est. Respondetur tamen breuiter, etiam de die Natiuitatis esse rem certam, non teneri fideles ad audiendas tres, nec duas Missas, sed satisfacere, qualibet audita, vt expresse docuit Nauar. d. c. 21. n. 2. quia nulla est lex, quæ ad hoc obliget: Item, quia neq; ipsi Sacerdotes tenentur tres dicere: illa enim indulgentia est, non obligatio. Ex vi ergo huius præcepti nunquã tenentur fideles audire, nisi vnã Missam. Secus verò erit, si huic præcepto adiungatur votum, vel speciale aliud præceptum Sacerdotis, imponentis in satisfactionem audire aliam Missam. Vbi obiter inquiri poterat, an huiusmodi præceptum à cõfessore impositum de audienda Missa, tali die festo in satisfactionem, obliget ad distinctã Missam audiendam, vel possit vtrumq; vna Missa impleri, idemq; interrogari potest de voto audiendi Missam in die festo. Sed hæc alterius considerationis sunt, nunc breuiter dicitur, pendere ex intentione, vel vouentis, vel confessoris præcipientis, quæ intentio explicanda & declaranda est, vt tollatur omne dubium: vel, si hoc prætermisum est, ex verbis & circumstantijs erit coniectanda. Notat autem Maior in 4. dist. 12. quæst. 8. quod cum quis tenetur audire duas Missas aliquibus ex prædictis titulis, potest illas simul audire à duobus Sacerdotibus in duobus altaribus: quia ex vi illarum obligationum non tenetur illas audire diuersis temporibus, iuxta ea, quæ in simili dicemus in fine sectionis sequentis.

Responsio.

Nauar.

Maior.

SECTIO III.

Quibus actibus, quauis attentione debeas hoc impleri præceptum.

Explicuimus veluti obiectum seu materiã, circa quam versatur hoc præceptum, nunc sequitur declarandum, quomodo, seu quo actu implendum sit. Et est ratio dubij, quia in dicto capit. Missas, præcipiuntur fideles audire totas Missas: est autem difficile ad explicandum, quid significetur illo verbo audiendi: nam primo qui surdus est, potest implere hoc præceptum, quamuis nihil audiat. Item, qui à longe priuatæ Missæ assistit, nihil audit, & censetur implere præceptum. Quod si dicas (audire) ibi latius sumi prout includit videre: vnde alia littera, non habet, audire, sed, tenere Missas: & ita legit Surius in Concilio Agathens. cap. 47. contra hoc adhuc obstat, quia nec audire, nec videre necessarium est, vt constat, si fidelis fingatur surdus & cæcus. Item, quia interdum contingit propter magnam populi frequentiam, vt is, qui assistit, nec videre quicquam possit, nec audire: est ergo difficile ad explicandum quæ actio exterior ab homine exigatur circa Missam in hoc præcepto. Dicit fortasse posse, solum requiri corporalem præsentiam ad audiendum & videntium. Sed cõtra nam inde sequitur, si quis corpore ad sit præsens in Missa, etiam si animo alibi sit: vt si ibi de alijs rebus

Conc. Agath.

confa-

Confabuletur, nihilominus implere præceptum. Et consequenter etiam, qui ibi dormit. Quæ sunt valde absurda.

In hac re duo explicanda sunt, quæ in prædicta difficultate tanguntur. Vnum pertinet ad exteriorem actionem, aliud ad interiorem animi attentionem. Circa priorem partem, quæ facilius est, dicunt communiter authores ex vi huius præcepti teneri fideles, ut secundum moralem & corporalem præsentiam Missæ assistant: ita ut, quæcumque in ipsis est, audire possint, & videre, seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium. Ita D. Antoninus, Syluest. Nauarrus, Caietanus & Soto, locis supra citatis. Et constat primo ex vi verbi audiendi vel tenendi: quod non potest alia ratione commodius explicari, ut ex objectionibus satis constat. Secundo, quia propter hanc causam, iuxta usum Ecclesiæ, necesse est adire templum vel locum, in quo Missa celebratur: nec satisfaciunt quis, etiam si domi manens per totum Missæ tempus sit intentus rebus diuinis: ergo præcipitur corporalis præsentia & assistentia, cumque hæc ordinetur ad percipiendum sensibilibiter verba aut ceremonias Missæ, talis præsentia præcipitur, qualis ad hoc moraliter sufficit, ergo hanc tenentur fideles exhibere.

Anton.
Syluest.
Nauarr.
Caietan.
Soto,

Circa posteriorem partem maior est difficultas, quæ consistit in duobus: primo, in intentione, secundo, in attentione, nam de intentione frequenter dicitur ad implendum hoc præceptum, necessarium esse, ut quis intersit Missæ ex intentione implendi hoc præceptum, ut patet ex Antonin. 2. part. tit. 9. c. 10. §. 1. & Nauar. in cap. Quando. notab. 13. numer. 27. & ratio esse potest, quia ad implendum quodcumque præceptum necessaria est voluntas implendi illud, quia implere præceptum, actus est obedientiæ, qui sine voluntate non fit. Sed, ut hæc sententia veritatem habeat, sano modo explicanda est. Primum itaque necessaria est voluntas audiendi Missam, nam si quis coactus, & contra voluntatem suam ibi adesset, non implet præceptum, quia nullo modo ei obediret. Et iuxta hoc intelligendum est, quod Antonin. ait famulos, seruos, alumnos, vel similes: qui Missæ adsunt quasi coacti à dominis seu pædagogis, alias non adfuturi, non implere præceptum, hoc enim est verum quando ipsi habent illam actualem voluntatem, etiam dum actu audiunt Missam, & maxime, si ratione illius non sunt affecti, sed distracti. Si autem ipsi talem voluntatem non habent, quamvis fortasse conditionalis illa in intellectu diuino vera sit, nihil refert ad implendum, vel non implendum præceptum. Imo, licet prius habuerint illam voluntatem præcepto repugnantem, & in ea grauiter peccauerint, si tamen postea voluntarie adsint, & attendant, sufficenter implebunt præceptum. Ita ut, licet aliqua censura imposita esset transgressoribus talis præcepti, illam non incurrent. Deinde necesse est, ut cum voluntate audiendi Missam, non coniungatur voluntas formalis contraria præcepto, quia reuera tunc per illum actum hoc modo exercitum non impletur præceptum, quia nullo modo obediretur illi, ut ratio supra facta probat, ut, si quis, dum ex deuotione Missam audit in die festo, hunc actum formalem habeat: nolo, hæc Missa implere præceptum, & in ea voluntate persistat, per illum actum ut sic, reuera non implet. Vnde si illum haberet sine spe ac proposito audiendi aliam Missam, grauiter peccaret, quia simpliciter haberet voluntatem non implendi præceptum. Dices, ergo omnino tenebitur postea audire aliam Missam. Respondetur, ita concedunt aliqui, quia suo arbitrio voluit excludere priorem actum à præcepto, & consequenter in eo statu manere, ac si nihil egisset. Probabilius vero est, secluso voto, non relinqui hanc præcisam obligationem, sed satis esse, ut voluntatem mutet tempore opportuno, id est, intra tempus præcepti, & velit, auditione præcedentis Missæ satisfaci-

Notabile.

Obiectioni
occurritur.

re præcepto, quia prior actus exterior voluntarie factus, quoad exteriorem actum ut humanum & moralem, habuit totum id, quod ad substantiam præcepti implendam sufficit: neque hoc potuit excludi per priorem intentionem agendi illum actum ex deuotione, & non ex obligatione: solumque ibi defuit obedientia voluntatis: ergo si hæc postea adiungatur per subsequentem voluntatem, & moralem relationem ab illa prouenientem, hoc satis est, ad implendum præceptum per priorem actum sic relatum. Et hæc est communis sententia, tam in hoc præcepto, quam in alijs similibus, ut constat ex materia de legibus. Tertio, si non adit voluntas contraria præcepto, sufficit ad illud implendum, voluntas audiendi Missam, et si formaliter non sit sub intentione implendi præceptum: quia omnis, qui non excludit, ceterum virtualiter includere intentionem implendi præceptum in ea voluntate, qua vult efficere actum præceptum. Et hoc etiam commune est apud authores. Vnde infertur, eum, qui summo mane Missam audiuit ex deuotione, exultans non esse diem festum, quamvis postea id sciat, non teneri ad aliam Missam audiendam: sed ad summum, ad volendum satisfacere præcepto per priorem actum: imo neque hoc in rigore necessarium est, sed solum, ut iudicet, se satisfecisse præcepto.

Vltimo addendum hic est, prauam intentionem adiunctam voluntati audiendi Missam, non esse contrariam implenti huius præcepti, si alio de non excludat sufficientem attentionem. Itaque, quamuis quis eat ad Ecclesiam ex libidinosa intentione videndi feminam, vel etiam si officio Missæ cum eadem intentione assit, tamen, si non excludat voluntatem implendi hoc præceptum Ecclesiasticum, & sufficienter sit attentus, implet illud. Ita Medina, Codice de confess. quæstio. de Penitent. iniuncta tempore, ubi quo Missa celebratur, & Nauarr. c. 21. num. 10. contr. D. Antonin. & Adrian. ut in simili suspensus etiam dictum est, tractando de præcepto communionis: est enim hic eadem ratio, scilicet, quia ille implet substantiam actus præcepti, cui intentio illa contraria non est.

Et confirmatur, quia alias, qui ex intentione vanæ gloriæ audiret sacrum, non implet præceptum, quod valde rigorosum est, & per se improbabile: seque la patet, quia si aliqua intentio extranea impediret, nihil referret, quod esset magis, vel minus praua, quia satis erit, quod maculet actum: hoc ergo non impedit, sed satis est, quod maneat actus substantialiter bonus, moralis & voluntarius: formaliter, aut virtualiter factus ad præceptum implendum. Et hæc de intentione.

Circa alteram partem de attentione, Syluest. ver. Syluest. bo Missa 2. q. 6. dicit, interiorem attentionem non cadere sub hoc præcepto, sed solum exteriorem: & infirmitat rationem, quia humanum præceptum non cadit in interiorem actum. Sed hoc nullius momenti est, nam licet actus pure interior per se non præcipiatur lege humana, tamen ut coniunctus exteriori, & tanquam forma illius, percipi potest: sic enim præcipitur interior attentio per legem humanam, qua præcipitur vocalis oratio, ut constat ex materia de Oratione: sic ergo præcipi potest præsentis præcepto. Imo si interior attentio non esset præcepta, neque exterior esset: quia hæc non est, nisi propter interiorem: consistit enim hæc exterior attentio, ut ipse Syluest. explicat, in hoc, quod homo non occupetur in alijs actionibus auditioni Missæ repugnantibus, quod solum est necessarium propter attentionem interiorem.

Dicendum ergo est, requiri aliquam attentionem ex obiecto religiosam, & ad cultum Dei pertinentem ad hoc præceptum implendum. Ita docent authores omnes statim citandi: ratio vero clara est, quia hæc lege præcipitur auditio Missæ, ut est actus humanus, suffi-

sufficiens ad moralem presentiam: sed sine attentione vlla nō potest actus esse humanus, nec presentia moralis: ergo. Confirmatur ratione supra insinuatā: quia qui ibi dormiret, vel attentissime studeret, legendo aut scribendo, sine vlla controuersia nō haberet presentiam necessariam: sed perinde se habet, qui nullo modo attendit, sed omnino mentis attentione voluntarie est in aliis rebus occupatus: ergo, &c. Rursum precipitur hic actus, non tantum, vt humanus & moralis, sed etiam vt religiosus, & ad cultū Dei pertinens: ergo nō quamcumq; attentionem requirit, sed religiosam & ad cultum Dei pertinentem: ita vt Deum oret, vel ei se submitrat, eumue honorare velit: vel saltem attendat ad ea, quæ sacerdos facit, tanquam ad res sacras. Et confirmatur, nam hac ratione ad orationem est necessaria attentio religiosa, vt latius traditur, 2. q. 83. Controuersia autem est inter authores, quæ nam attentio ad implendum hoc præceptum sit necessaria. Quidam enim putant, toto illo tempore necessariam esse attentionem ad Deum ipsum, vel orando seu petendo, vel gratias agendo, vel etiam de peccatis dolendo, vel aliquid simile. Quod sentire videtur Scotus in 3. d. 9. & Gab. lect. 29. in Canonem.

Scotus,
Gabriel.

Caietan.
Soto.

D. Thom.

v. Attentio,

2. Attent.

Cyprian.

Gregor.

Aliis vero, nec tam exacta, nec tam cōtinua actualis attentio necessaria videtur, vt late tractant Caiet. 2. q. 132. art. 4. Soto lib. 2. de Iustit. & iure, q. 4. art. 4. Sed quamuis inter hos & alios authores controuersia sit de actibus interioribus, vel exterioribus cultus & religionis, qui per totum tempus diei feliti ex præcepto exercendi sunt, quæ controuersia nunc ad nos non pertinet: quia non de tota festorum obseruatione, sed de sola Missæ auditione, disputationem institutum: tamen quod spectat ad tēpus audiendi Missam, nullam credo esse dissentionem, aut difficultatem: eadem enim fere ratio est de hoc actu, quæ de oratione vocali, de qua D. Thom. 2. q. 83. art. 13. triplicem attentionem distinguit, ad verba, ad sensum verborum, & ad Deum: quæ hic etiam cum proportione applicare possumus. Alia est enim attentio ad ea, quæ Sacerdos dicit vel facit, non vltra progrediendo, nec distincte intelligendo, sed solum attendendo, vt ad rem quandam sacrā, sicut supra dicebam: & hæc attentio est infima omnium, tamen sufficiens: quia illa satis est, vt illa Missæ auditio sit presentia sit humana moralis, & ex obiecto religiosa. Secunda attentio est ad ea, quæ illis verbis, vel factis significatur, & hæc est melior, & non solum sufficiens ad substantiam præcepti, sed multum etiam accedens ad finem eius, qui est commemoratio beneficiorum Dei, & præsertim Christi Domini nostri passionis, & redemptionis: nō est autem necessaria tam perfecta attentio, cum prima, quæ longe minor est, sufficiat: imo interdū multis est impossibilis magna ex parte hæc attentio, qui nec verborum sensum, neque actionum significationem percipere valent, vt ex supra dictis constat: nulli tamen sunt, qui saltem in confuso considerare non possint illis verbis & actionibus significari Christi Domini passionem, doctrinam & similia. Vltima deniq; attentio est ad Deum, quæ est suprema, & finis cæterarum, & maxime consulenda, & procuranda etiam in auditione Missæ, vt ex illo verbo, Surfum corda, significatione in c. Quando, de Consec. d. 1. ex Cypriano in expositione orationis Dominicæ: sub hac autē attentione ad Deum includitur omnis interior reuerentia & cultus, omnis oratio & petitio, vt eleganter dicitur Gregor. X. in c. Decet, de immunit. Eccles. in 6. Ex quo obiter inferitur, quod si quis, dū Missam audit, ita eleuet mentem in Deum, vt totus à sensibili auditione, & ab omni mysteriorum Missæ consideratione abstrahatur, totusq; in contemplatione Dei rapiatur, nihilominus perfecte implet hoc præceptum: quia perfecte assequitur finem præcepti, & voluntarie se applicuit, & adhibuit presentiam necessariam ad audiendam Missam: & in ea voluntate for-

Franc. Suarez. Tom. 3.

maliter, vel virtualiter persistit, cum attentione maxime intēta per ipsum præceptum, & ideo nullo modo est hic comparandus cum eo, qui voluntarie distrahitur ad res omnino alienas à Deo, & à rebus sacris, nam ille priorem intentionem, & voluntatem interruptit.

Atque hinc etiam facile intelligitur, quomodo necessarium sit in aliqua ex his attentionibus, toto tempore Missæ perseverare: est. n. necessaria hæc actualis intentio, quātum est ex voluntate, & intentione audientis Missam: non verò necesse est, vt actu semper duret: nam potius moraliter & humano modo loquendo, id est impossibile: satis ergo est, vt virtute durare censeatur, ratione prioris voluntatis non retractatæ. Quocirca necesse est, vt à principio quis accedat ad Missam audiendam, animo & intētionem attendendi aliquo modo sufficiente ex prædictis, inter quos potest etiam voluntarie attentionem mutare ab vno in alium pro suo arbitrio: tamen non debet voluntarie distrahi ad alia, quæ necessarię attentioni omnino repugnant: sic enim iā interrupteret priorem voluntatem & attentionem. Si autem (quod sæpe contingit) inuoluntarie distrahatur, etiam si ad magnam Missæ partem actualiter & formaliter non attēdat, implet sufficienter præceptum ex vi prioris voluntatis non retractatæ, ratione cuius virtualis attentio manet: quia reliquum non est in hominis potestate, vt eleganter dixit Ambros. lib. de fuga sæculi, c. 1. & Basil. lib. de vita perfecta, c. 2. Dicitur autem inuoluntarie distrahi, quamdiu non aduertit, se nō attendere ad rem diuinam, quamuis voluntarie de aliis rebus cogitet, tamē sine reflexione & sufficiente aduertentia, quod id faciat tempore Missæ, & quando deberet ad diuinam attēdere. Atq; ita rem hanc explicauerunt authores citati, & præsertim Medin. C. de orat. q. de potestate Eccles. circa actus internos, & q. de attent. in orat. habent. & videndus est etiam Gabriel lect. 62. & 86. in Canon.

Ambros.
Basil.

Medin.

Gabriel

Ex his autem colligunt ferè omnes citati authores, quod si quis, dum audit Missam, voluntarie exerceat actiones aliquas exteriores, repugnantibus debitæ attentioni Missæ, peccat in primis venialiter contra attentionem & reuerentiam debitam rei sacræ: ac deinde, si eo modo magnam Missæ partem audiat, peccabit mortaliter, & non implebit præceptum, si nimirum, tanta sit pars, cuius omisio sufficeret ad præcepti transgressionem. In quo quidem grauius erravit Med. Cod. de Confess. q. de poenit. rem. Missæ impleta: dicens, si quis Missæ interit, semper tamen confabuletur, aut alia negotia futura cum mercatoribus tractet, nihilominus implere præceptum, quia implet substantiam eius, quamuis agat contra finem eius: quod plane falsum est, quia attentio non est tantū finis huius præcepti, sed est substantia eius, vt ostensum est: & ideo, qui voluntarie omnino distrahitur, non solum contra finem, sed contra substantiam præcepti agit: perinde autem est voluntarie exercere actiones, quæ secum non compatiuntur necessariam attentionem, quales sunt, semper confabulari: aut, quod peius est, mercaturam tractare, ac voluntarie non attendere: nam qui vult causam, vult effectum intrinsecè cum illa coniunctum. Atque ita tenet Syluest. verb. Missa. 2. quæstio. 6. & Nauarrus in Summ. cap. 13. num. 17. & cap. 21. & in cap. Quando, de Consec. dist. 1. notab. 10. num. 13. Caietan. verb. Festorum violatio. Soto in 4. dist. 13. quæstio. 2. art. 1. in fine, dicit, quod licet indecentia sint colloquia inter audiendam Missam, non tamen propterea fit transgressio præcepti. Hoc autem intelligendum est, vel, quando colloquia nō sunt continua, sed per paruam Missæ partem, quamuis sapius misceantur: nunc colloquendo, nunc attendendo, prout communiter fieri solet, vel certe, quando confabulatio non est de re seria, nec nimis attentā, quæ non omnino impedit attentionem ad Missam: sed solum remittit illam:

Y y y

relin-

relinquit tamen sufficientem, ut actio illa humano modo fiat: sicut etiam, recitando horas canonicas, potest exerceri aliqua actio exterior, quando talis est ut non omnino divertat animum, neque omnem tollat attentionem: ergo idem esse potest in Missa. Praefertim, quia, ut Soto, & Navarrus etiam annotant, minor attentio in Missa necessaria est, quam in horis canonicis recitandis: quia oratio est actio magis rationalis, quam illa moralis praesentia, quae necessaria est ad implendum praecipuum de audienda Missa: & hoc modo est vera haec sententia Soti, & ita posset etiam exponi sententia Medinae: & deseruit, ut non condemnemus peccati mortalis multorum consuetudinem, quamvis reprehendenda graviter est: nam, ut minimum, est graue peccatum veniale, & facile potest declinare in mortale, praefertim, si confabulatio sit admodum continua, & maxime si potest generare scandalum, & impedire alios a Missa audienda.

Soto & Medina exponunt.

Corollar.

Maier.

Gabriel. Caietan. Soto. Medina. Caietan. Adrian. Navar.

Ultimo inferitur ex dictis, posse aliquem, dum Missam audit, quascunq; orationes, vel Psalmos pro sua deuotione recitare: imo ait Maier in 4. distinct. 12. quaest. 8. quod, dum Sacerdos submisit loquitur, tenetur audiens preces aliquas recitare. Quod non est intelligendum de preceionibus vocalibus, quia de hoc nihil praecipuum est: sed solum de attentione, quae explicata est: tamen, si vult, potest pro deuotione sua, etiam vocaliter orare: cauere tamen debet, ne, vel sacerdotem, vel alios impediatur. Ratio vero est, quia huiusmodi oratio non impedit praesentiam, neque attentionem ad Missam necessariam. Quo fit, ut licet nunc recitet ea, quae alias ex obligatione recitare tenetur, aut ratione Ordinis, aut beneficii, aut ex voto, aut ex poenitentia iniuncta, nihilominus sufficienter impleat praecipuum audiendi Missam: quia, cum illa oratio non tollat praesentiam, & attentionem necessariam, impertinens est, quod illa oratio sit ex alia obligatione, vel non. Atque ita docent Maier supra, & ibi Gabr. Caietan. Soto, & Medina, locis citatis. Et praeterea Caietan. tom. 3. opusc. de valore orationis. Adrian. materia de satisfact. q. 7. & Navar. in Su. capit. 21. num. 89. & in capit. Quando, notab. 19. num. 184. An vero ille tunc simul impleat aliud praecipuum de recitandis horis, non est praesentis considerationis sed in materia de oratione tractatur: ex dictis autem facile intelligitur, esse veram partem affirmantem, quam tenent citati auctores contra Syluest. Angelum, Armillam, & alios Summistas verbo, Missa, & verb. Feria.

SECTIO IV.

Quas personas obliget hoc praecipuum.

Ratio dubitandi esse potest, quia in d. c. Missas, de Consec. d. 1. dicitur, Missas totas audire secularibus praecipimus: ex quo verbo nonnulli Canonistae collegerunt, praecipuum hoc non obligare personas Ecclesiasticas, vel religiosas, quia obligatio legis non est extendenda ultra verba legis, sed vox illa secularis non comprehendit omnes personas, ut ex eius significatione constat: ergo neque obligatio huius legis.

1. Concluj.

8. ad Cor. 5.

Dicendum tamen est primo, legem hanc obligare omnes fideles adultos baptizatos cuiuscunque conditionis vel status. Conclusio est certa & communis, & patet breuiter singulae partes: nam in primis constat eos, qui ratione uti non possunt, non posse obligari hoc praecipuo, tum quia generaliter non sunt capaces praecipui, tum etiam quia actum hac lege praecipuum exercere non possunt. Deinde etiam est certum, hoc praecipuum non obligare infideles, tum quia generaliter non obligantur legibus Ecclesiasticis per se & directe, nam de his, qui foris sunt, nihil ad nos. 1. ad Co. 5. tum etiam, quia, cum non sint membra Ecclesiae, non sunt proprie capaces huiusmodi sacrificii, nec possunt illud offerre, nec pro eis offerri potest, quoad fructum ex

opere operato. Vnde neque ei assistere permittuntur. Quocirca, non solum infideles, verum etiam nec catechumeni hac lege obligantur propter eandem causam: quia adhuc non sunt in statu, in quo Ecclesiasticis legibus subdantur: neque etiam ad proprium Missae sacrificium admittuntur, sed solum ad Missam catechumenorum usque ad offertorium, ut supra dictum est: & patet ex Conc. Cart. IV. c. 48. Nec vero ad illam obligantur tum ratione generalis iam dictae: tum etiam, quia, qui non obligatur ad substantiam actus, neque ad ea, quae accidentaria sunt, potest obligari.

Ia vero, quod omnes adulti baptizati hac lege obligentur, per se loquendo, certa etiam & indubitata res est, quae omnes Summistae docent verb. Missa, & ver. Gabriel. Feria. Ant. 2. p. Summistae, tit. 9. c. 10. §. 1. Gabr. lect. 14. & Anon. 29. in Can. Sot. d. 13. q. 2. a. 1. Palud. d. 15. q. 5. Naua. c. 21. & constat satis ex consuetudine Ecclesiae. Et ratio est, id conuenit: nam in primis constat ex praed. c. Missas, omnes seculares ad hoc obligari: non recte a existimantur seculares a clericis distingui, sed a regularibus seu religiosis: frequens est enim in iure, ut seculares, in clericis & laicis distinguantur: omnes ergo ex vi illius vocis comprehenduntur: quamvis per se notum sit, Sacerdotes, celebrando, hunc praecipuum latissimè, perfectius enim Missam audiunt, seu tenent, quam assistentes. Religiosi autem seu regulares a fortiori comprehensum intelliguntur, ita ut seculariu specialis facta sit mentio, quia ut per se notum relinquitur multo magis debere religiosis hanc obligationem implere: cur enim illi, qui ratione status maxime ad diuinum cultum obligantur, ab huiusmodi praecipuo excluderentur? Accedit, quod in c. Omnes fideles, & c. Cum ad celebrandas, & c. Qui die, & c. Et hoc attendendum, de Consec. d. 1. satis ostenditur, hoc praecipuum generale esse, omnesque fideles comprehendere.

Quin potius queri hoc loco potest, an clerici vel religiosi teneantur ex aliquo Ecclesiastico praecipuo frequentius Missam audire, quam ceteri fideles, & maxime queri solet de Episcopis, de quibus in c. vlt. de Priuil. in 6. dicitur, non de cereo eos vllam die transire sine Missa absque rationabili causa. Dicendum vero est nullum esse circa hoc vniuersalem legem omnibus clericis, vel religiosis impositam: religiosi ergo consulant suas speciales institutiones, & statuta. Na illis obligari poterunt, iuxta modum vniuersalis regulae, ex vi autem Ecclesiastici praecipui nullam habent specialem obligationem. Similiter clerici ex peculiari tunc beneficii obligari poterunt, ut frequentius Missam celebrent, vel ei assistant: tamen ex vi huius legis, quam explicamus, vel alterius Ecclesiasticae, nullam habent specialem obligationem. Denique idem est de Episcopis sentiendum, quia, licet in dict. cap. dicatur, de cereo, non est tamen verbum vllum, quod praecipui obligationem inducat, ut notauit Angel. verb. Missa, n. 7. Navar. d. 21. & Canonistae communiter citato loco.

Ultimo inquiri potest, quo aetate anno incipiant fideles hoc praecipuo obligari. Respondetur, de hoc nihil esse iure praescriptum: & ideo regula generalis est, eos incipere obligari, cum iam ita possunt ratione uti, ut possint sufficienter discernere inter bonum & malum, & capaces esse peccati mortalis. Quia tunc iam sunt capaces obligationis naturalis colendi Deum, & ita etiam Missam audire hac lege Ecclesiastica obligari. Quo autem aetate anno incipiant in huiusmodi statu consistere, non potest generali regula definitur, sed ad parentum, Parochorum, & confessorum curam, & prudens iudicium hoc spectat. Illud solum est aduertendum in huius praecipui executione, nullam esse occasionem differendi executionem eius, quam primu probabilia signa appareant discretionis & rationis vltus: sicut supra dicebamus de praecipuo communicandi propter maiorem reuerentiam, & deuotionem, quae ad illum actum requiritur: nam ad audiendam Missam non est tanta cognitio, & perfectio

fecta reru consideratio, & deuotio necessaria, & ideo multi existimant, statim post septennium, incipere pueros hac lege obligari: & Anton. merito monet, vt a tenera etate inducantur a parentibus, & deferatur ad Missam audiendam, vt ita alluescant hanc Ecclesiasticam legem obseruare.

SECTIO V.

Quando vel quibus diebus obliget hoc preceptum.

Principio certum est, hoc preceptum obligare ad audiendam Missam omnibus diebus Dominicis. Ita enim specialiter explicatur in d. c. Missas, de Consecr. dist. 1. huius enim diei obseruatio propter mirabilia, quae Deus in eo operatur est, & praesertim propter Domini resurrectionem, quae hoc die facta est, celebris fuit semper in Ecclesia: & ad diuinum cultum specialiter sanctificata, & ad vsum huius diuini sacrificij & sacramenti, vt colligitur expositores omnes Graeci, & Latini ex illo Act. 20. Vna Sabbathi, cum conuenissent ad frangendum, & 1. ad Cor. 16. Per vnam Sabbathi vnusquisq; apud se reponat, & c. Sicut Marc. dicitur Christus resurrexisse vna Sabbathorum, Sabbathum enim pro hebdomada sumitur, more Hebraeorum, qui vnam diem appellant, id est, primam: Vna ergo Sabbathorum dicitur prima dies hebdomadae, quae est Dominica, quam hoc etiam nomine appellat Ioann. Apoc. 1. & ab antiquis vocabatur etiam dies Solis, vt constat ex lege: Omnes dies. C. de feriis. Vnde de hac die loquitur Iustin. Apol. 2. in fine cum dicit, Die solis solitos esse Christianos in vnum locum conuenire ad diuina officia, & praesertim ad sacrum Eucharistiae mysterium conficiendum. Et Tertullian. in Apolog. cap. 16. cum inquit, Aequi si diem solis laetitia indulgemus, vbi Pamel. nu. 248. & in epist. 33. Cyprian. num. 8. & Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 11. multa de antiquitate huius festiuitatis congerunt, & a Gratiano referuntur nonnulla dist. 75. ex Anacleto epist. 2. & ex Leone Papa epist. 78. & dist. 76. cap. Ieiunium, ex Hieron. Zach. 8. cap. Scire, ex Ambros. serm. 61. & alijs. Vnde in cap. Licet, de feriis, dicitur, tam veteris, quam noui Testamenti paginam septimum diem ad humanam quietem deputasse, non quod huius diei obseruatio de iure diuino sit, vt quidam putarunt, & refert Syluester, verb. Dominica. q. 1. sed quod iuri diuino valde consentaneum sit, vt vna dies hebdomadae ad diuinum cultum deputetur, quae in lege veteri erat dies Sabbathi ex precepto diuino, quoad hanc partem caeremoniali: & in lege noua, in qua caeremonialia cessarunt, in diem Dominicam merito translata est: tum vt Christiana obseruatio a Iudaica distingueretur: tum etiam, vt vmbras & figuram iam cessasse, & in Dominica resurrectione omnia esse completa ostenderetur: & propter alias causas, quas hic referre superuacaneum esset: sed videri possunt in citatis authoribus, attigit hoc D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. & Soto, lib. 2. de Iust. q. 4. ar. & q. 5. a. 8. Med. C. de poenit. q. 6. Nauar. late in c. Quando, de Consec. d. 1. notab. 3. n. 18. & c. Inter verba, n. q. 3. n. 50. & in Manuali, c. 13. quamuis autem certum sit, diem Dominicam ab Apostolorum temporibus diuino cultui dicatam esse: quando tamen ceperit in ea obligare preceptum audiendi Missam, non satis constat. Nam in d. c. Missas: cum dicitur, speciali ordinatione hoc praecipui, significatur antea hoc non fuisse in precepto. Quamquam licet hoc ita esset, non esset recens illud preceptum, sed valde antiquum: nam Concil. Agathense tempore Celestini Papa celebratum est ante mille & ducentos annos: exitimo tamen quauis antea non fuerit haec lex scripta, tamen traditione & consuetudine Ecclesia semper seruata esse, vt ex traditione Sanctorum Patrum, quos indicauimus, colligere licet: cum enim dies illa diuino cultui fuerit a principio di Franc. Suarez. Tom. 3.

cata, verisimile est, hunc maxime cultum fuisse semper in Ecclesia praecipuum, quidquid vero sit de antiquitate praecipi, certum tamen est, nunc praecipue his diebus obligare.

Dico secundo, hoc preceptum non tantum obligare ad Missam audiendam in diebus Dominicis, sed etiam omnibus diebus festiuis: nam licet in d. c. Missas, solum diei Dominica fiat mentio, tamen ex consuetudine & communi consensu Ecclesiae constat, idem esse de ceteris diebus festis intelligendum: quod etiam aperte colligitur ex ca. Si quis, eadem distinct. quod sumptum est ex eodem Concilio Agath. c. 21. Item ex cap. Et hoc, cap. Omnes fideles, & cap. Qui die, eadem dist. in cap. 2. de Parochiis dicitur, vt Dominicis, & festiuis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, inquirent, an ex aliena Parochia aliquis ibi adit, & c. Deniq; ratio est eadem: quia etiam dies festi ad diuinum cultum deputati sunt: nullus autem alius cultus proprio affirmatiuo precepto mandatur fidelibus omnibus in Ecclesia, praeter hunc cultum audiendi Missam: reliqua enim festorum obseruatio magis est negatiua, scilicet, vacandi ab omni opere feruili. Quotiescunq; ergo in Ecclesia dies aliquis tanquam festiuis a fidelibus omnibus obseruari praecipitur, hoc ipso intelligitur tempus illud determinari, vt in eo obliget Missae preceptum. Nam haec est praecipua pars sanctificationis cuiuscunq; diei festi in lege gratiae, & ideo preceptum hoc sub hac generali ratione fidelibus proponitur in omnibus Catechismis Christianae fidei. Sed inquiri potest, quanam sint hi dies festi, in quibus obligat hoc preceptum. Responderetur, quosdam esse iure communi institutos & praecipuos: alios vero antiquissima & vniuersali Ecclesiae consuetudine, alios priuata lege alicuius Episcopi, ciuitatis, aut oppidi. In primo ordine sunt imprimis quaedam Domini festiuitates, vt Natiuitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes, de quibus fit mentio in c. vlt. de feriis, & postea additum est festum Corporis Christi ab Urbano IV. & Clem. V. in Clement. vnica, de reliquijs, & veneratione Sanctorum; & festum Inuentionis S. Crucis, ab Eusebio, epist. 3. in cap. Crucis, de Consecr. d. 3. Festum autem Transfigurationis, licet ab vniuersa Ecclesia celebretur, & sit valde antiquum, vt constat ex concionibus Leonis, Cyrilli, & aliorum apud Surium, non tamen vniuersali lege Ecclesiastica obseruari praecipuum est. vnde non est ex his festis, in quibus iure communi obligat hoc preceptum. Rursus in eodem ordine sunt quaedam festiuitates B. Virginis, quae in d. c. vlt. de feriis specialiter non declarantur: sed generatim dicitur Festiuitatum omnium Virginis Gloriosa, tamen in ca. 1. de Consecr. d. 3. numerantur Purificatio, Assumptio, & Natiuitas S. Mariae. Et postea additum est festum Conceptionis in Extrauag. communib. de Reliquijs, & venerat. Sanctorum, quamuis ibi non praecipatur expresse, festum illud obseruare, aut Missam in eo audire, sed indulgentiarum concessione inuitantur fideles ad id faciendum, iam vero consuetudine haec etiam festiuitas recepta est. Rursus ad hunc ordinem pertinent festiuitates quorundam Sanctorum, vt Ioannis Baptistae, duodecim Apostolorum, B. Laurentij, Dedicacionis S. Michaelis, & festiuitas Sanctorum omnium, S. Stephani, & Sanctorum Innocentium; quae numerantur d. c. vlt. de feriis, & d. c. 1. de Consecr. d. 3. de quibus omnibus videri possunt citati auctores, & latissime Cou. lib. 4. Variar. c. 19. Est autem aduertendum in illis decretis, praeter haec numerari alios dies, qui non sunt in vsu, nimirum, festum S. Syluestri, quod licet Romae obseruetur, non tamen in vniuersa Ecclesia. Item festum S. Martini, quod etiam non seruatur. Item tota hebdomada Paschae, cum tamen sola feria secunda & tertia ex precepto seruentur, sicut etiam in festo Pentecostes. Item omnes dies hebdomadae sanctae, qui etiam non seruatur sub

Conclus.

Cic. Agath.

Quaestio facta.

Glem. V.

Conar.

imo, cum illud officium in rigore non sit Missa, minor ratio est obligandi ad officium illius diei, vt in superioribus tactum est. Est autem optimum consilium, illis diebus, praesertim feria quinta & sexta, atq; etiam Sabbatho, matutinis temporibus ab operibus seruilibus vacare, saltem in publico, & Missa seu diuino officio assillere.

Secunda dubitatio solutio.
Secunda dubitatio est de quibusdam diebus, qui non sunt festiui toti populo, sed hominibus talis conditionis, vel officij, vt v. g. scholasticis, quibus peculiare dies festiui sunt. Respondetur, iuxta communem consuetudinem hos dies non censeri proprie festiuos: quod in primis est certum de diebus, quibus vacatur a laboribus, solum propter requiem corporalem, vt in Academia fieri solet vno die hebdomadae: & aliquibus ante, vel post Pascha, vel in aestate: quia constat, eos dies non esse dicatos ad diuinum cultum. Maior difficultas est de alijs, in quibus vacatur a lectionibus, vel alio simili labore in honorem aliquorum Sanctorum, vt Doctorum Ecclesiae, verbi gratia, & c. Et in his, qui iusta visum est, teneri Scholasticos ad audiendam Missam, quod quidem securum est, & optimum consilium, tamen in rigore non censo esse praecipuum: quia non est praecipuum illis diebus, etiam his personis, cessatio ab opere seruilis, sed tantum est concessa indulgentia vacandi a lectionibus, vel alio simili munere: signum ergo est, illos dies non esse simpliciter festiuos, quantum forte ea licentia concedatur in honorem Sancti alicuius, vt liberius possint vacare diuinis rebus, si velint. Item consuetudo hoc satis declarat, & communiter omnes ita intelligunt, tantum ex consilio, Missam esse audiendam illis diebus.

Tertium dubium.
Tertium dubium est, an elapso die praescripto ad audiendam Missam, si non fuit tunc audita, maneat obligatio ad audiendam alia die. Respondetur, non manere: quia praecipuum a firmatiuum tantum obligat pro tempore, eadem designato. Vnde si tunc non est impletum, debet culpa poenitentia deleri. Nulla tamen alia obligatio manet, sicut etiam constat de diebus ieiunij & similibus. Quo fit, non excusari a peccato mortali eum, qui sine iusta causa die Dominico Missam omittit, animo supplendi defectum die Lunae, vel etiam si praeniat audiendo illam die Sabbathi: quia illud est proprium onus illius diei, vt in simili docent Nauar. in c. Quando, notab. 3. n. 18. Medina. C. de orat. q. de horis can. reiterandis. Et eadem ratio, vt vtraq; ex parte feruetur equalitas, qui in die festo sac. cum iusta ex causa omittit, non tenetur die sequente illud audire: neq; etiam tenetur anteriori die praenire, etiam si futurum impedimentum praenideat, quia praecipuum tantum obligat ad praescriptum tempus. Dices, ergo etiam si intra idem festum praenideat, se non posse audire sacrum ab hora nona, non tenetur praenire & audire hora septima vel octaua. Respondetur, negando consequentiam: quia quoad horam, in qua sacrum est audiendum, non est tempus omnino limitatum hac lege, sed tantum praecipuum est, vt ea die sacrum audiatur, quacumq; hora, moraliter loquedo, id fieri possit. Vnde, si vsq; ad meridiem, v. g. differri potest, ideo est, quia eo tempore solet Missa dici, & potest audiri: vnde, si tardius possit, etiam auditio Missae amplius differri possit: tamen, si Missa non sit dicenda, nihil in principio eius, obligat praecipuum ad audiendam tunc illam: quia obligat simpliciter, vt eo die impleatur.

SECTIO VI.

Quibus modis excusari aliquis possit ab audienda Missa in die, quo praecipua est.

Conclusio.
Certum est apud omnes auctores, & ex praxi ipsa satis constat, posse fideles varijs modis excusari, vt absq; peccato Missam omittant eo die, quo praecipua est.
Franc. Suarez Tom. 3.

ptum est, Missam audire, nam hoc praecipuum solum est de iure positio Ecclesiastico, & de re sancta quidem & honesta, non tamen simpliciter ad salutem necessaria, & ideo non obligat cum tanto rigore, quin interuenire rationabili causa, possit etiam legitima excusatio intercedere, vt notat Summistae omnes verb. Missa, & verb. Feria. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. Caietan. 2. 2. q. 122. art. 4. Soto hic dist. 13. q. 2. art. 1. & latius lib. 2. de iustit. q. 4. art. 4. Nauar. in Summ. c. 21. Numerantur autem ab his auctoribus varij casus, in quibus potest homo legitime excusari ab obseruatione huius praecipui: quos omnes sigillatim persequi infinitum quid esset, & praeter ordinem scientiae: nam ex circumstantijs per accidens occurrentibus modis variari possunt, qui necessario prudentis arbitrio relinquendi sunt, suppositis nonnullis generalibus principijs, quae attingemus, pauca quaedam capita numerando.

Prima igitur excusatio fit, spiritualis (vt sic dicam) impotentia seu impedimentum, vt si quis sit excommunicatus, vel interdictus speciali aut generali interdicto: nam huic prohibitorium est ab Ecclesia diuinis officijs interesse, etiam diebus festis, vnde necesse est, vt alia obligatio cesset. Quod quidem verum est, etiam si fortasse aliquis sua culpa talem censuram contraxerit, nam, licet in eo peccauerit, tamen, postquam iam est factus impotens ad audiendam Missam, non peccat non audiendo: maxime, si moralem diligentiam adhibuit, vt absolutionem censurae consequeretur: nonnulla vero difficultas est, quando negligit absolutionem obtinere: nam tunc videtur per eum stare, quominus potens sit audire Missam, & implere praecipuum: ergo illi imputandum est, si non audit, neq; hoc titulo iuste excusari poterit. Et confirmatur, quia simpliciter obligatur tali praecipuo, solumq; excusatur propter impedimentum: ergo in tantum excusabitur, in quantum impedimentum illud fuerit inuoluntarium: ergo, si voluntarium sit, non excusatur. Confirmatur secundo. Nam, qui annuam confessionem vel communionem omittit propter excommunicationem, si ipse sit negligens in obtinenda absolutione, non excusatur a culpa, vt sumitur ex his, quae Nauarrus tradit, capit. 21. num. 34. & 35. ergo: idem est in praesenti. Nihilominus idem Nauar. eodem cap. 21. num. 3. expresse docet, etiam si aliquis sit negligens in obtinenda absolutione: & in hoc fortasse peccet alio peccati genere, non tamen in omissione Missae, quam, supposito tali impedimento, iure omittit. Quam sententiam multi viri docti probant, & est sane probabilis, quia non tenetur quis tam remote, & a longe (vt sic dicam) se disponere ad Missam audiendam: ergo ex vi huius praecipui non obligatur ad procurandam absolutionem excommunicationis: ergo dum in hoc est negligens, non peccat contra hoc praecipuum: sed neque etiam postea peccat, non audiendo cum excommunicationis vinculo: ergo nunquam peccat in hoc. Item infirmus, si sit negligens in procuranda salute & viribus, vt possit Missam audire, & qui est in vinculis, si sit negligens in procuranda libertate, & ideo Missam omittit, non peccat specialiter contra hoc praecipuum, quia non obligat ad tollenda impedimenta tam remote: ergo similiter in proposito. Tandem a contrario, si quis praenideat, se fieri impotentem ad audiendum sacrum, incurrendo excommunicationem, non peccat specialiter contra hoc praecipuum, dando causam excommunicationi: ergo neq; a contrario, & c. De praecipuo autem confessionis & communionis non est eadem ratio: quia praecipuum confessionis per se obligat ad mundandam animam: & consequenter ad omnem dispositionem necessariam ad peccatorum absolutionem obtinendam: praecipuum autem communionis, etiam consequenter obligat ad praemittendam confessionem, si necessaria sit, vt reuera est in eo, qui peccati mortalis conscientiam

Anton. Caiet. Soto Nauar.

Prima excommunicatio.

Nauar.

Aduertendum.

habet: illa ergo duo praecepta multo maiorem connexionem habent cum diligentia adhibenda, vt censura tollatur.

Quaestio.

Solet etiam hic interrogari, an qui habet priuilegium, vt audire possit Missam tempore interdicti, teneatur eam die festo audire. Et ratio dubitandi est, quia nemo obligatur ad vtendum priuilegio suo, alioqui gratia onerosa fieret, & libera facultas in obligationem verteretur, ergo habens tale priuilegium non tenetur vt illo: sed, non vtendo illo, non obligatur ad audiendam Missam, ergo. Propter hoc aliqui censent partem negatiuam probabilem: sed mihi non videtur practice probabilis, vnde non est dubium, quin habens hoc priuilegium teneatur Missam audire, vt tenent Nauar. c. 21. nu. 3. Soro. d. 13. q. 2. art. 1. Et d. 22. q. 3. art. 1. & ratio est, quia interdum in tantum excusat ab obligatione audiendi Missam, in quantum ponit impedimentum ad audiendam illam, ergo, quacumq; ratione hoc impedimentum tollatur, obligatio praecepti suam vim retinet, & tollitur excusatio. Confirmatur & declaratur. Nam, si quis in vniuersis detineatur, excusatur ab executione huius praecepti: & tamen, si ex priuilegio ei concedatur liberus diebus festiuis, tenetur implere illud, quia iam est oblatum impedimentum. Idemq; esset de infirmo, etiam si per diuinam gratiam supernaturalem ei pro die festo sanitas concederetur. Neq; in eo casu cogitur quis vt priuilegio: sed, supposito priuilegio, cogitur seruare praeceptum: postquam enim in priuilegio intelligere queramus effectum quasi formalem, qui est, tollere inhabilitatem, vel impedimentum, & hunc necessario habent, hoc ipso, quod acceptatur: posito autem hoc effectu formali, absq; alio vsu, tollitur excusatio, & consequenter manet obligatio praecepti.

Responsio.

Nauar. Seco.

Effectus quasi formales priuilegij

Vltimo reuocatur ad hoc caput, impedimentum ignorantiae, quod spirituale est, & ab aliquibus inter impedimenta excusantia in praesenti computatur, vt videre licet in Sylu. & Rossel. & Antonin. supra: & est per se clarum, si ignorantia sit inuincibilis: qualis hic sepe esse potest facile, si sit ignorantia facti, sc. quod hic sit dies festiuis: sub qua ignorantia comprehenditur naturalis obliuio, vel inconsideratio: ignorantia autem iuris, si sumatur generaliter de toto hoc praecepto, sc. quod profus ignoretur, fideles habere hanc obligationem, vix admitti potest inuincibilis: nisi in homine valde stupido, aut in syluis enutrito, aut in pueris, quibus rationis visus incipit elucescere. Si vero sumatur haec ignorantia circa obligationem huius praecepti in particulari, scilicet in hoc die festo cum his circumstantiis, &c. sic facile accidere potest, vt praeceptum existimetur non obligare, quando reuera obligat, & tamen, quod ob ignorantiam homo excusetur, vt in festo cum Caietano retigimus. Quando vero talis circumstantia censenda sit inculpabilis, ex generalibus regulis de ignorantia, consideratis in particulari circumstantiis & conditionibus personae prudenter iudicandum est.

Sylu. Rossel. Anson.

Secundum caput huius excusationis est impotentia corporalis: quae, si sit impotentia simpliciter, non habet difficultatem: quia ad impossibile simpliciter nemo obligatur: humilissimi autem impedimentum est, si aliquis in vinculis detineatur, vel quacumq; alia ratione cogatur non exire domo, aut non ingredi Ecclesiam, seu locum, vbi Missa dicitur. Item, si delit sacerdos, qui sacrum faciat, & Ecclesia adeo distet, vt non possit adiri. Item, si aliquis ita aegrotat, vt non possit ex lecto surgere, &c. Et, quia id solum proprie possumus, quod licite possumus, ad hoc caput reuocandus est casus in quo aliquis, si de data, & maxime, si iuramento firmata sit, vel praecepto Superioris, domi suae in te manere compellitur, quamuis corporaliter non cogatur: nam, cum inde non possit licite exire, simpliciter impotens reputatur. Solum posset in his & similibus casibus dubitari, an is, qui vi, vel agri-

tudine, vel quacumq; ratione alia, cogitur dominare, si habeat priuilegium, seu oratorium approbatum, in quo domi possit audire sacrum, ad hoc teneatur diebus festis. De quo nihil inuenio ab auctoribus dictum, videtur autem ex dictis in precedente puncto sequi, tunc ratione priuilegij tolli excusationem, & consequenter virgere obligationem praecepti. Nihilominus verisimilissimum est, in eo casu non teneatur ad vtendum priuilegio: & in primis, si necessarium sit stipendiarium querere Sacerdotem, nemo ad hoc tenetur, sed solum ad audiendum Missam, quae in Ecclesia dicitur, quia praeceptum non obligat ad procurandam Missam, etiam dato stipendio Sacerdoti. Deinde, cum dicere Missam in domibus priuatis, etiam approbatis, de se sit odiosum, minisque decens reuerentiam debitam huic sacrificio, & praeter generales canones Ecclesiae, nemo obligatur ad vtendum tali priuilegio, vt possit aliud praeceptum Ecclesiasticum implere. Nam hoc non est tanti momenti, quale esse potest, vt sacrificium in priuatis locis non fiat. Item, quia ob causas minus graues & urgentes, excusatur quis interdum ab executione huius praecepti, vt videbimus: ergo etiam propter hanc poterit excusari. Et in his omnibus est magna differentia inter hunc casum, & illum de priuilegio interdicti: nam in illo ablato impedimento, nulla postea dispensatio fit in iure, sed regulari modo Missa dicitur, & auditur: quod in hoc casu non ita fit. Vnde hic melius, quam ibi accommodatur principium illud, quod nemo cogitur suo priuilegio vti: nam per hoc priuilegium formaliter ac per se non tollitur impedimentum audiendi Missam: non enim tolluntur vincula, nec coactio manendi domi, &c. Vnde necessarius est vsus, quasi effectus ipsius priuilegij, vt possit aliquis Missam audire: ad illud autem vsuum nemo obligatur. Ad hoc caput reducit impedimentum nauigantium, quae nec possunt ad terram accedere, vt Missam audiant, neq; et in mari eam audire, cum ibi dici non possit, vt supra dictum est: nam, licet interdum ibi Missa dicatur, quae vocatur sicca, tamen, & illud rarum est, & reuera illa non est Missa: & ideo in rigore ad illam audiendam non obligat praeceptum, quamuis optimum consilium, & deuotio- nis ac religionis indicium sit, illam audire: & aliquando etiam possit esse, saltem ad vitandum scandalum, necessarium. Haec autem procedunt in nauigatione, quae omnino est a terra remota, & postquam inchoata est: nam de caeteris iudicandum est, sicut de aliis iter agentibus, vel inchoantibus, de quibus infra dicemus. Tertium caput est, impotentia moralis audiendi Missam, quae difficilius est ad explicandum, quia nec consistit in physica impotentia, nec in diuisibili consilio, neq; vno tantum, sed plurimis modis accidere potest. Regula tamen generalis, quae a Doctoribus assignatur, est, tunc censeri impotentiam moralem, quando sine iactura alicuius boni mediocri aestimationis, aut sine magna difficultate vel labore Missa audiri non potest. Cuius ratio nulla est alia, nisi quia hoc praeceptum iuxta communem Doctorum interpretationem, & iuxta communem etiam consuetudinem cum hac moderatione latum est, & acceptum, vt non sit necessaria causa ad modum grauis ad excusandum. Possumus autem exempla adhibere in omnigenere bonorum corporalium seu temporalium: nam spiritualium, per se loquendo, non potest ex hoc actu timeri iactura, nisi in casibus in primo vel secundo capite comprehensis: nisi fingatur casus, in quo aliquis timeat occupationem ruinae spiritualis, si Ecclesiam adeat ad Missam audiendam. De quo inferius in vlt. ca. non nihil dicemus. Primum ergo corporalium bonorum est vitium, ergo in eundo vel redeundo ab Ecclesia, periculum vitae, quod timeat, vel ab hostibus, & inimicis, vel ab aere perflifero, vel ab alia simili causa, clarum est excusandum modo timor probabilis saltem coniecturatur: & si non sit sola imaginatio confictus. Secundum bonum est salus corporalis: si ergo quis timeat iacturam sal-

Authenti- canis.

Primum in personam vitae, secundum in vitam, tertium in salutem corporalem, &c.

luis excusabitur: & hoc titulo excusantur infirmi, non solum, quando tam grauis est aegritudo, vt omnino non possint Missam audire, sed etiam, quando non possunt sine incommodo alicuius momenti à lecto surgere: imo, licet possint, & tam ceperint conualescere, excusantur, vel propter periculum reuincendi, vel etiam notabiliter retardandi conualescentiam. In quo ad discernendos varios casus, in primis bona fides supponenda est: deinde adiungenda prudentia: oportet enim vt in firmitas seu necessitas sit vera seu alicuius momenti: & quod periculum detrimenti probabile sit viri prudentis arbitrio: ad quod ferendum consideranda est distantia loci, labor audiendi Missam, & aeris temperies, seu qualitas temporis. Et optimum iudicium est, quando infirmitas impedit egredi lecto, aut domo ad alia negotia aequalis vel maioris laboris, quàm sit, Missam audire, nã si hæc non impedit, non est, cur excuset: & iuxta hæc principia iudicandum est de his, qui laborant quartana febris, & de foemina grauidis, quæ quodammodo in firmitantur. Tertium genus bonorum est honor, ratione cuius excusabitur, si quis timeat ab inimico iniuriam aliquam vel iacturam honoris, sicut de vita dicebam: hoc etiam titulo auctores omnes excusant eum: qui non potest decenter vestitus ad ecclesiam ire, neq. n. cogendus est, cum dedecore in publico apparere: nam, qui in coistatu est constitutus, ei, qui in vinculis exiit, in iure comparatur: in Leg. in eadem causa ff. ex quibus causis, &c. Huc etiam pertinet, si foemina nobilis non possit domo exire sine decore comitatu: quod suo etiam modo in viris locum habet: hæc tamen omnia regulanda sunt, iuxta personarum qualitatem & honestam patriæ consuetudinem: neq. extendenda est nimium hæc licentia ad superfluos ornatus, præsertim foeminarum: & considerandum est, an in huiusmodi casibus, possit aliquis secrete, vt v. g. summo mane, vel in Ecclesia à concursu populi remota, Missam audire: tunc enim nõ est, cur præcedente occasione excusetur, cum non sit difficile, & vitare tale incommodum, & præceptum implere. Præterea hoc titulo excusatur, qui grauem timet infamiam, si domo exeat, & coram aliis appareat, vt v. g. si foemina, quæ honesta existimatur, grauida sit, nec possit lapsum suum occultare, nisi domi se continendo: excusari potest, ne se prodatur: idem est in quocunq. casu simili, addita supra dicta limitatione, scilicet, quando quis non potest alias occulte Missam audire.

Quarto numerantur bona externa temporalia, in quibus contingere potest, vt aliquis graue damnum timeat, si ad Missam audiendam accedat, vt v. g. si quis timeat furtum, si domum solam relinquat: vt si in domo ab oppido distante quis habitat, &c. Item hæc ratione excusatur aliquis, si dum iter agit, ne comites via relinquat, Missam perdit, quando probabile periculum latronum imminet, si solus incedat: & etiam, si speret expensas itineris ab eis accipere, vel aliquid simile commodum, quod amittere, temporale damnum grauis momenti censetur. Nam solum amittere comites via, si nullum aliud incommodum adiungatur, non videtur sufficiens causa ad Missam omittendam, vt sumitur ex Caiet. verb. Festa. Armil. verb. Missa, n. 30. & aliis cõmuniter. Similiter qui oues, v. g. suas, aut res similes, cogit sine custodia in agro relinquere, vt Missam possit audire, regulariter loquendo, probabilem habet excusationem, quia probabile est periculum grauis nocementi: & sic de aliis. Vltimo sub hoc capite continetur omnne temporale vel corporale graue incommodum, quando sine illo Missa audiri non potest: quia non censetur hoc præceptum cum tanto onere obligare. Et hæc ratione excusatur quis ab audienda Missa, si necessarium illi sit longum iter, vt v. g. vnus leuæ, peditem conficere: idemque est, quamuis non sit tanta distantia, tamen est aliqua notabilis: & aliunde tempestates ingruunt, & pluuia: ita vt, prudenter

rem considerando, notabile censetur detrimentum. Ex hoc etiam capite iudicandum est de iter agentibus, vel nauigantibus per flumina, aut iuxta maris littora. Nam in primis, si iter inchoent in die festo, (quicquid sit de alia questione, an id sit contra obseruationem festi, quantum ad præceptum negatiuum de non exercendis operibus feruilibus) certum est, per se loquendo, non excusari ab audienda Missa eodie, priusquam inchoent iter, nisi probabiliter sperent audire illam in via: quia tunc nulla est ratio excusationis, nisi tanta sit necessitas accelerandi iter vt graue detrimentum timeatur, si quis in audienda Missa immoretur, vt v. g. si ea de causa nauigationem sit amissurus, aut comites via sibi necessarios ob aliquam grauem causam, vt supra in finuatum est, aut certe, si occasio alicuius grauis negotij transigendi & obtinendi, ea de causa perdat: & idem fere iudicium est de quouis die, in quo iter continuatur. Nam eadem est ratio. Rursus ex hoc capite excusantur, qui Missam audire non possunt propter urgentia negotia, quæ dilationem non patiuntur sine magno detrimento boni temporalis cuiuscunq. quod intelligendum est, quando neq. huiusmodi negotia commode præueniri possunt, ne Missa auditionem impediunt: vel è contrario Missa præueniri potest, vt negotiis vacetur: nam si quis prius velit nimio somno, indulgere, vt postea non possit vtriusq. oneri satisfacere, nõ propterea excusabitur à culpa, ratione præteritæ negligentia: quod procedit, quando futurum impedimentum præuisum est, & nihilominus non fuit diligentia adhibita ad implendum præceptum. Et per hæc iudicandum est de similibus casibus, qui in infinitum multiplicari possunt.

Quartum caput sumi potest ex titulo charitatis, propter quã, vt alias Bernard. dixit, conuenienter omittitur, quod propter eandem est introductum. Duo autem modis potest hæc excusatio accideri: primo si necessarium sit, Missam omittere ad subueniendum proximo in necessitate existenti, & hoc titulo excusant oes Doctores, & præsertim Caiet. Soto, & Nauar. locis supra citatis, eum, qui propter infirmitatem, cui inuenit, ne illum solus, vel absq. necessario ministerio relinquat, Missam omittit: quod intelligitur, quando virum que fieri non potest, & quando graue proximi ægotantis detrimentum inde timeretur, vt prædicti auctores declarant, & per se euident est. Nam si vtrumq. commode potest fieri, nulla est excusationis ratio: si autem ex absentia, quæ fieri potest ad audiendam Missam, non timeretur graue detrimentum, moraliter loquendo, non vrget proprie necessitas charitatis. Cum autem de graui detrimento agimus, non est intelligendum, oportere, vt vita infirmi periclitetur, aut q. aegritudo, ipsa multum augeatur, vel aliquid simile: sed satis est, q. vel ea de causa ægrotato non possint conueniente tempore remedia adhiberi, maxime, cum aegritudo est alicuius momenti vel certe, si grauis sit, satis erit, q. infirmus, solus relictus illo tempore toto pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel aliquid simile. Denique, quando aegritudo nimium grauis est, vel extreme vrget, si quis bona fide, & ex animi pietate, vt minister infirmo, eiusq. curam gerat, Missam omittat, raro peccabit moraliter, etiam si fortassis in re ipsa eius ministerium nõ sit admodum necessarium: vel quia satis est, q. sit valde vile: vel certe, quia bona fides, & perturbatio, quæ interdum adiungitur, excusant: in quare, sicut fere in aliis, quæ huiusmodi sunt, prudens arbitrium adhibendum est, quod si homo nõ habet, quæ consulat, & bono animo faciat, q. videtur charitati consonum, non peccabit mortaliter. Quod autem dictum est de hoc misericordie opere, iudicandum est de reliquis, siue corporalia sint, siue spiritualia, quando reuera proximus est in necessitate, & differri non potest remediũ, sine graui eius detrimento, vt si propter audiendam confessionem periclitantis infirmi,

3. Genus bonorum corporum.

4. Genus bonorum corporum.

Caiet. Armilla.

Plinius genus bonorum corporum.

Missam omittam, vel quid simile. Dices: Hæc opera misericordie in his casibus non sunt simpliciter in præcepto, quamuis ex se bona sint, & in consilio: sed opus præcepti non fit intendendum propter opus consilij: ergo Respondetur, sæpe accidere, vt huusmodi opus sub præceptum cadat: & tunc nulla est difficultas, quia præceptum charitatis, maioris est necessitatis, non tamen semper oportet expectare eam præcepti obligationem: sed satis est, quod necessitas proxima grauis sit, modo explicato, vt propter beneficium illi præstandum excusetur quis ab obligatione huius præcepti: sicut propter vitandum proprium incommodum licet mihi Missam omitte, quâuis ex præcepto non teneat illud incommodum vitare: nã charitas facit, vt alium diligam, sicut me ipsum. Nec tunc præfertur opus consilij operi præcepti, sed res constituitur in tali statu, & cum talibus circumstantijs, vt propter bonum proximi, cesset obligatio præcepti: nam, cum affirmatiua præcepta non obligent pro se, per se, facile potest, mutatis circumstantijs, eorum obligatio cessare. Alio modo potest contingere hæc excusatio, non tam ad beneficium præstandum proximo, quam ad non afferendum illi aliquid malum, quod vix potest intelligi, nisi per modum vitandi scandalum: quia ite ad Missam audiendam non est actio, quæ per se possit in damnum proximi redundare: solum ergo potest inde damnum euenire, vel quia ea de causa omittitur actio, proximo necessaria, quod pertinet ad præcedentem modum: vel, quia inde fuerit proximus aliquam occasionem peccandi: & hoc modo interdum non peccabit femina cõtinendo se domi die festo, ne sit occasio peccandi alicui, à quo scit ex nimia fragilitate se perdit ad amari: nam, licet ad hoc non teneatur, quia illud scandalum non est datum, sed acceptum, quod homo nõ tenetur vitare cõ tanto detrimento: nihilominus tanta potest esse necessitas & fragilitas proximi, vt liceat hoc modo ei subuenire, vt retergit Soto hic, d. 13. q. 2. art. 1. Et eadẽ ratione, si quis eũdo ad Ecclesiã, timeat fore, vt ea occasione graues rixæ sequantur, aut propter veteres aliquas inimicitias, aut propter locorum ordinem & dignitatẽ, vel aliquid simile, sufficiens cenferi debet excusationis ratio. Atq; hoc titulo inter alios excusant auctores mulierẽ, quæ timet grauem rixam seu irã mariti, Missam omittit, vt ei conuenienti tempore & modo omnia præparet, & occasionẽ perturbationis auferat, quod intelligendũ est, quando perturbatio est grauis, & alicuius momenti, nam si sit leuis, potius distimulanda & ferenda est. Et idem est, si maritus ob zelotypiam nolit, eã domo exire, nam si non possit cõiux vitare id sine graui incommodo, potest, etiam in hoc, marito obtemperare, seu cõdescendere, licet oppositum significet Anton. 2. p. tit. 9. ca. 10. §. 2. sed fortasse intelligit, quando non est periculum grauis incommodi. Et per hæc de similibus iudicandum est.

Quintum caput excusationis est ratio officij: & licetiam reuocatur excusatio, ratione iustæ obedientie, hac ratione excusantur milites custodiẽtes castrum aut portas ciuitatis, aut vigilias facientes, quãdo sine periculo aliquo non possunt suo muneri desesse: sic etiam excusantur pastores, quãdo per alium, munus suum supplere non possunt. Excusantur vectores mercij, & cursores qui muneri suo satisfacientes, non possunt sine magno incommodo ad audiendam Missam detineri, vt notauit Caiet. verb. Festa. Excusantur etiam matres, vel nutrices, quæ neq; infantes deserere possunt, neq; frequenter expedit, eos ad Ecclesiã deferri, &c. Sed præcipue hoc titulo solent excusari famuli, qui, vt dominis suis ministrant, Missam omittunt: quæ res, quoniam valde practica est, nonnulla expositione indiget. Nam in primis, si ministerium sit necessarium iuxta communem & ordinarium viuendi modum, vel iuxta occurrentes, morales, & rationabiles occasiones, certum est, nec dominum peccare præcipiendo, nec famulos, parendo:

quia illa est grauis & rationabilis causa, & moralis necessitas: quod semper intelligendum est, cum limitatione supra innuata, quando famulus non potest mediocri diligentia adhibita, opportunum tempus præuenire, vt Missam audiat, non tamen tenetur adhibere extraordinariam diligentiam, verbi gratia, citius surgendo, aliquid ab organario, & secundum rationem moderato, somni tempore, detrahendo, vel aliquid simile: quamuis enim hoc consulendum sit, tamen præceptum ad id non obligat. At vero, si ministerium non sit ita necessarium, sed possit, vel in alium diem, vel in aliam horam sine incommodo differri, domini quidem male faciunt, & grauer peccant, id præcipiendo, cum non solum teneantur non impedire sibi subiectos a Missa audienda, verum etiam debitam curam & diligentiam adhibere, vt Missam audiant: quia ad eos pertinet cura familiarum, vt in ea Ecclesiastica præcepta feruntur, vt in proposito notauit Soto hic, & li. 2. de iust. q. 4. art. 4. Syl. verb. Missa. 2. q. 1. Nauarr. c. 21. n. 9. & 10. Anton. 2. p. 9. c. 10. §. 1. & significauit Amb. in hom. 33. quadrag. & Anthon. citatur in c. Anputatis. 8. d. & colligitur ex illo Paul. Anthon. 1. ad Cor. 5. Si quis suorum, maxime domesticorum, curã non habet, idem negauit, & est infidelis deterior. At vero famuli, si absq; magno incommodo possint subterfugere, & Missam audire, non obediendo dominis, debent id facere, etiam si aliqua leuis rixa intercedat: si tamen necesse est, aut dominos deserere, aut graue aliquod detrimentum ea causa pati, ea ratione excusari possunt, nec censentur præferre hominis præceptum diuino aut Ecclesiastico mandato, quod nunquam licet: sed censentur tunc Ecclesia nõ obligare cum tanto detrimento. Et hæc est differentia inter res prohibitas, quia malæ sunt, & malas, quia prohibentur: quia ab illis nunquam potest separari malitia & prohibitio: & ideo propter nullum incommodum fieri possunt, etiam si à domino præcipiantur: ab his vero separari potest ratio præcepti seu prohibitionis, & consequenter ratio malitiæ: & ideo, si propter vitandum incommodum, obligatio præcepti cesset, fieri, vel omitti possunt ad obediendum homini præcipienti. Sicut etiam si quis minetur mortem alteri, si Ecclesiã adeat ad Missam audiendam, potest illam omittere, dummodo id non fiat in contemptum vel iniuriam religionis: in quo non præfert timorem humanum Ecclesiasticæ obedientie, sed cessat Ecclesiastici præcepti obligatio, occurrente tali periculo & incommodo: ita ergo est in presenti, quando sine graui incommodo vitare non potest famulus, quin domino suo obsequetur: supponimus. n. tale mandatũ non esse contemptum religionis: si enim illud facere esset intrinsece malum, & ideo propter nullum incommodum vitandũ licere potest: sed loquimur de communi mandato, seu ministerio de se indifferente, & propter cõmodum humanum, vt regulariter cõtingit. In quo etiam aduertere oportet, debere famulum in tali euentu, prius certiorẽ facere dominũ, quod Missam nõ audierit: & procurare, quoad commode possit, ab illo obtinere, ne se impediatur, quominus Missam audiat: quia debet, quod in se est, facere, vt præceptum seruet: & iniquum impedimẽtum euitet, si nõ possit, tunc excusabitur, vt dictum est: reuertitur autẽ, si hoc sit frequens & quasi in consuetudinem acta oportunitate, tale ministerium relinquere, & cõmodum aliud, seu dominũ quærere, cum in seruicio, Ecclesiã præcepta possit seruare. Et in his sero conueniunt Auctores. Antonin. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 5. & cap. 10. §. 2. Palud. in 4. d. 15. q. 5. concl. 2. Caiet. 4. q. 122. artic. 4. & in Sum. verb. Festa, circa finem, Sylu. supra, & verb. Dominica q. 4. Nauarr. supra, d. 13. n. 7. qui citat Rossel. & iuxta hæc loquendum est de uxore respectu mariti, & de filijs respectu parentum, & de militibus respectu ducis, & de omnibus similibus. Sextum caput excusationis est conseruado ex aliqua rationabili causa introducta, & à pastoribus Ecclesiæ

Scandalum non datum, sed acceptum non tenetur vitare. Soto.

Anton.

Quintum caput excusationis.

deleat & tolerata. Huiusmodi sunt nonnullæ consuetudines, præsertim ad fœminas pertinentes. Vna est, quæ post partum per aliquos dies, etiam si plene conualescerint, ab Ecclesiâ ingressu abstinent, quod si non faciunt ex superstitione, aut Mosâico ritu, sed ex quadam reuerentia ac deuotione, non improbandum in ca. vnicuique, de Purificatione post partum: & ideo, si de hoc sit introducta consuetudo, non est improbanda, sed excusari potest, vt Caietan. notauit, verbo, Festa. Propter consuetudinem autem mensuram (vt hoc obiter adnotemus) non est Missa omittenda, per se loquendo, & seclusa ægritudine, vel debilitate, quæ illi æquiualeat, vt notauit Nauarr. cap. 21. num. 9. ex d. cap. de Purificatione post partum, & ex ca. vlt. distinct. 5. vbi Gregor. ait. Mulier, quæ ex consuetudine mensuram patitur, prohiberi, Ecclesiam intrare, nõ debet, nec à communionis mysterio. Adit autem ibidem Greg. 3. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: ergo eodẽ modo dicere possemus si abstinere voluerit, ab ingressu Ecclesiæ, laudanda esse ergo ex illo textu potius videtur colligi, hæc posse esse piam & sufficientem excusationem, quamuis non necessariam. Respondetur, Gregorium in illis verbis vltimis non loqui de cõmunionis præcepta: nõ si quæ mulier eam omitteret ob huiusmodi causam, nõ esset laudanda: sic ergo dicendum est de ingressu Ecclesiæ: & ita sine dubio, regulariter loquendo, impedimentum hoc non est sufficiens, nec de hac re introducta est: nec, moraliter loquendo, introduci potest consuetudo: si vero aliquando timeretur exterior aliqua indecentia, seu irreuerentia loci sacri, tunc posset excusatio esse sufficiens. Alia consuetudo est viduarum, quæ post viri mortem, per aliquot dies domo non exeunt: & ea de causa Missam omittunt, quæ consuetudinem omnes Doctores approbant, Caiet. 2. 2. q. 122. ar. 4. & in Sum. verb. Festa. Anton. Syluest. Nauarr. locis supra citatis, & fere omnes Summistæ: nam consuetudo illa fundatur: tum in quadam decentia & honestate viduarum: tum etiam in rationabili significatione & ostensione tristitiam. Adhibent tamẽ fere omnes authores prædicti moderationem: scilicet, vt tempus illud non prolongetur nimium; vt 8. per annum, aut plures menses, sed ad summum, per mensem, vt expressius notant Syl. & Rossel. Sed non existimo, posse hanc moderationem vna regula pro omnibus definituram in fœminis nobilioribus, sed esse consuetudo, vt longiori tempore domi maneant, quam in aliis. Vnde Nauar. supra num. 4. ait non posse damnari hanc consuetudinem in fœminis nobilibus, etiam si per annum extendatur, quamuis laudabilis esset, illam non seruare. Itaq; si reuera consuetudo introducta est, & præscripta, & Prælati Ecclesiæ non contradicunt, ab vnaquaq; fœmina seruari potest: quia per talem consuetudinem abrogatum est præceptum audiendi Missam in hac parte: pertinet tamen ad Episcopos modum ponere huiusmodi consuetudini, vt non nimium extendatur. Bene autem aduertit Nauar. oportere, vt quæ hanc consuetudinem seruant, quoad Missam non audiendam in Ecclesiâ, simpliciter eam seruet, nec domo egrediantur ad res alias: quod & nos supra de infirmis in simili notauimus. Alia consuetudo est virginum nubiliu, quæ cum iam sunt nubiles, non exeunt in publicum, & ideo Missam omittunt. Quam (si reuera introducta sit, tolerata, & sufficienter præscripta) sufficienter esse ad abrogandum hoc præceptum in hac parte, & consequenter ad excusandum, tam ipsas virgines, quam earum parentes, docent Caieta. Soto, Syluest. Nauar. & reliqui authores locis citatis: nam, licet consuetudinem hanc non laudent, tamen, si semel introducta sit, sufficere censent ad prædictum effectum: nam, cum non sit intrinsece mala, potest humanam legem abrogare. Quin potius addunt idem authores quod si propter talem consuetudinem iam nõ decet, huiusmodi virginem nubilem domo exire: & alio-

qui mater timeat aliquid honestati, & bonæ famæ eius contrarium, si sola domi maneat, consequenter etiã excusari matrem ab audienda Missa: non hoc titulo consuetudinis, sed aliis, scilicet, quia sine graui detrimento, & satisfaciendo, vt debet, muneri suo, Missam audire non potest. Sed reuera hoc ipsum declarat, consuetudinem hanc esse valde irrationabilem: & vno inconueniente dato, alia multiplicari: multo enim melius custodirent matres filias suas: secũ eas ad Missam ducendo, quam domi relinquendo. Neque in hoc potest esse morale periculum pudicitia, regulariter loquendo. Vnde magis auctoritatis, quæ pudicitia causa, hoc introductum videtur: eo vel maxime, quod huiusmodi virgines, quæ hoc titulo Missam omittunt, fenestras non fugiunt, & domo exeunt ad ludos & alia publica spectacula videnda. Quapropter licet consuetudo hæc simpliciter damnari non possit, tamen magna prudentia moderanda est: & quoad fieri possit, auferenda, præsertim (vt Nauarr. notat) omnino suadendum est, vt, saltem solemnioribus festis, huiusmodi virgines Missam audiant. Nam perpetuo illam omittente, intolerabile, & Christianis hominibus indignum est.

Septimum caput excusationis addi solet, scilicet, maior utilitas vel necessitas spiritualis: sic Angelus supra excusat eum, qui propter concionem audiendam, sacrum omittit. Similiter alij excusant eum, qui tempore Missæ constitit peccata sua: maxime, si eo tempore habeat copiam confessoris, quam postea cum difficultate obtinebit. Sed huiusmodi excusationes, & similes, per se ac moraliter loquendo, insufficientes sunt: quia opus præcepti non est omittendũ propter huiusmodi voluntaria opera, etiam si vtiliora esse fingantur, alias posset quis sacrum omittente, vt in suo cubiculo contemplationi Dei vacet, ex qua maiorem fructum spiritualem sibi comparare existimat: nam per se nullus est maior fructus, quæ seruare mandata eo tempore, quo ipsa obligant. Igitur huiusmodi casus solum habent locum, quando vrget aliqua moralis necessitas.

Vltimũ caput excusationis sumi solet ex parte sacerdotis, quando, scilicet, ille est nominatim excommunicatus: tunc enim ita iudicandum est, ac si omnino deesset copia ministrorum. An vero idem sit dicendum de sacerdote publice concubinario, supra tactum est in materia de sacramentis in genere: nam, licet antiquo iure prohibitum esset, ab huiusmodi sacrum audire, c. vlt. de Cohabit. Cleric. & mulierum. c. Nullus, cum sequente. 32. d. cap. Si qui sunt, si. d. tamen nouo iure Concilij Constant. hoc ius limitatum fuit correctum est, vt non obliget, donec huiusmodi sacerdos sit ab Ecclesiâ denunciatus tãquam excommunicatus seu præcisus: vt docent Ledesma. 1. p. 4. q. 5. art. 6. dub. 9. & Nauar. de Pœnit. d. 6. c. 1. §. Laboret. nu. 22. & in Sum. c. 25. n. 79. & ex antiquis videri potest Gabr. in 4. d. 13. q. 1. Maior. d. 9. q. 4. Cai. 2. 2. q. 12. art. 2. Propter iniquitatem ergo sacerdotis nunquam excusatur aliquis à Missa audienda, nisi sacerdos sit ab Ecclesiâ nominatim præcisus, & excommunicatus, vt prædicti authores sentiunt, & Anton. Syl. & alij supra citati.

Sed inquirere nõ immerito aliquis, an eo casu, quo aliquis rationabili causa excusatur à Missa audienda, teneatur loco illius aliquas orationes fundere, vel externum aliquem cultum Deo exhibere. Ita enim affirmarunt Scotus in 4. d. 9. & 17. q. vnica, & indicat Angel. verb. Feria, num. 43. quia præceptum orandi & colendi Deum, diuinũ est ac naturale: tempus autem implendi illud, diuinũ est ac naturale: vt sit diebus festis: simulque statutum est, vt per actum audiendi Missam impleatur: vnde, si non sit occasio exercendi illum actum, erit obligatio implendi illud præceptum diuinum alio actu orationis vel cultus. Sed hæc sententia nõ habet sufficientem fundamentum: quia, quamuis finis huius præcepti sit diuinus cultus, tamen non cadit in præceptum

Exponitur Gregorius.

Causa Antonii. Syluest. Nauar.

Rossel.

Notabile.

Septimũ caput excusationis.

Vltimũ caput excusationis.

Conc. Const.

Quæstio.

ceptum, nisi quatenus est materia eiusdem præcepti: sed materia huius præcepti solum est actus audiendi Missam, ergo solum ad hunc actum obligat tale præceptum, ergo intercedente excusatione sufficiente in tali actu, nulla succedit obligatio alterius actus, quia nullum est præceptum, in quo fundetur: illud enim diuinum præceptum orandi vel colendi Deum, solum definitur ad tale tempus diei festi, quatenus per talem actum exhiberi potest, & non alias. Et confirmatur, nam, qui absque excusatione, & peccando mortaliter, omisit sacrum, non tenetur eodem die aliis actibus colere & orare Deum: ergo multo minus tenebitur, qui excusatur: est ergo optimum illud consilium: nullum tamen est latum ea de re præceptum, vt latius docuit Nauar. in Manuali, c. 1. nu. 7. & in c. Quando. de Consecr. d. 1. notab. 3. nu. 5. cum Antonino, Adriano, & aliis.

Ultimo quaestio satis fit.

Ultimo inquiri potest, vtrum aliqua pena iure imposita sit huius præcepti transgressoribus. Respondetur, nullam esse propter hanc culpam, censuram ipso iure impositam, neque aliam Ecclesiasticam penam, quæ ipso facto incurratur: solum in dicto cap. Missas. de Consecr. d. 1. de transgressoribus huius præcepti dicitur, (Ab Episcopo publice confundantur.)

Quod intelligi potest, vt Doctores ibi exponunt, vel de publica correctione & reprehensione, veletiam, si opus sit, de excommunicatione. Atque hinc manauit consuetudo, quæ præsertim in aliquibus villis vel paruis oppidis seruatur, si quis Missam non audiat, publice à Parocho denuntietur: quod tamē prudenter faciendū est, ita vt prius certo constet de delicto: & quod aliquo modo sit publicum & frequens, vel cum pertinacia commissum post aliquam secretam correctionem: nam alioqui periculum esset, vel puniendi interdum innocentes, vel infamandi proximum sine sufficienti causa. Quando vero huiusmodi correctio non sufficit, & frequenter Missa omittitur, adiungi potest & debet excommunicationis seueritas: nam præterquam, quod huiusmodi culpa grauis est, quando est ita frequens & diuturna, magnum scandalum generat: adeo vt, qui per longum tempus Missam audire negligit, suspectus de sua fide habeatur: sicut & conuersio optimum indicium fidei & deuotionis est, etiam in diebus profestis Missarum solemnibus interesse, Deoq; condignum cultum offerre: cui sit honor & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

);1

Hactenus de arcano Missæ sacrificij mysterio.

INDEX